

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Cabinda jako specifická politicko-geografická jednotka

Angoly

Antonín Novák

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Cabinda jako specifická politicko-geografická jednotka

Angoly

Antonín Novák

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucí mé práce PhDr. Lindě Piknerové, PhD. za odborné vedení, věcné připomínky a rady při zpracování této bakalářské práce.

Seznam zkratek

ALLIAMA – Svaz Mayombů, *Aliança Nacional dos Mayombe*

CAUNC – Akční výbor národní jednoty Cabindů, *Comité d'Action d'Union Nationale Cabindais*

CIZ – Společné zóny zájmu (Angola a DRK), *Common interest zone*

CMLC – Vojenské velení za osvobození Cabindy, *Comando Militar para a Libertação de Cabinda*

EEZ – Exkluzivní ekonomická zóna, *Exclusive Economic Zone*

FAA – Angolské ozbrojené síly, *Forças Armadas de Libertação de Angola*

FCD – Cabinské fórum pro dialog, *Fórum Cabindes para o Diálogo*

FLEC – Fronta za osvobození enklávy Cabinda, *Frente de Libertação do Enclave de Cabinda*

FNLA – Angolská národní osvobozenecká fronta, *Frente Nacional de Libertação de Angola*

MLEC – Hnutí za osvobození enklávy Cabinda, *Mouvement pour la Libération de l'Enclave de Cabinda*

MPLA – Lidové hnutí za osvobození Angoly, *Movimento Popular de Libertação de Angola*

UNITA – Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly, *União Nacional para a Independencia Total de Angola*

Obsah

1	ÚVOD	7
2	CHARAKTERISTIKA A SPECIFIKA CABINDY	10
2.1	Cabinda z pohledu teorie politické geografie	10
2.2	Cabinda zdrojem hraničních sporů.....	12
2.3	Přírodní a socioekonomická specifika Cabindy	14
2.4	Etnický charakter Cabindy	20
3	HISTORIE CABINDY	22
3.1	Období před portugalskou kolonizací	22
3.1.1	Cabinda pod vlivem rodových klanů	25
3.1.2	Cabinda v sevření evropských mocností	27
3.1.3	Politické a sociální změny v Cabindě v 19. století.....	30
3.2	Od portugalského protektorátu po integrální součást Angoly	31
3.2.1	Portugalská správa Cabindy	31
3.2.2	První osvobozenecká hnutí	33
4	ANALÝZA VZTAHŮ CABINDY S ANGOLSKOU VLÁDOU....	37
4.1	Fronta FLEC v době angolské občanské války	37
4.2	Politika centrální vlády v rámci Cabindy	41
4.2.1	Petro-kapitalismus jako nástroj politiky	41
4.2.2	Petro-násilí jako nástroj politiky	42
4.3	Sjednocení FLEC a mírová smlouva.....	45
4.4	Šance Cabindy na získání nezávislosti a důsledky jeho dosažení.....	48
5	ZÁVĚR	53
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
7	PŘÍLOHY.....	62
8	RESUMÉ	68

1 ÚVOD

Území Cabinda, ležící v jihozápadní Africe při pobřeží Atlantického oceánu, je typickým příkladem exklávy, jakožto specifické politicko-geografické jednotky. Exkláva Cabinda je vklíněna mezi africké státy Kongo a Demokratická republika Kongo (dále jen DRK). Právě DRK svým úzkým pruhem pevniny sahajícím až k Atlantickému oceánu odděluje Angolu od své nejsevernější provincie Cabindy. Díky přístupu k Atlantickému oceánu, který je v této oblasti bohatý na zdroje ropy, Cabinda disponuje významnými surovinovými zásobami. Přestože ropa představuje hlavní zdroj financí provincie, jsou zde také cenné zásoby kvalitních tropických dřevin, tropických plodin a přírodních minerálů. Charakteristickým znakem regionu je historie místních před-koloniálních království. Historické vztahy a geografie hranic těchto království měly vliv na etnické složení obyvatelstva Cabindy a také na současné vztahy provincie s okolními státy. Právě výše zmíněné geografické, socioekonomické a historické skutečnosti utváří z Cabindy specifickou politicko-geografickou jednotku Angoly.

Tato práce si klade za cíl podrobně analyzovat jak politicko-geografické, tak socioekonomické postavení provincie Cabinda v rámci Angoly a dále politické vztahy provincie s centrální vládou Angoly jak ze současného, tak z historického hlediska. Obsah práce je koncipován tak, aby se docílilo potvrzení či vyvrácení hypotézy, která tvrdí, že separatistické tendence provincie Cabinda jsou důsledkem odlišného historického vývoje a ekonomického potenciálu provincie. Společně s ekonomickými zájmy centrální vlády v Cabindě, které jsou příčinou napjatých vztahů, vedou k ozbrojeným konfliktům v provincii. Vzhledem k tomu, že se jedná o případovou studii Cabindy jakožto specifické geopolitické jednotky, byla zvolena jako základní metoda zpracování metoda empiricko-analytická. Tento kvalitativní výzkum vychází hlavně ze sběru a analýzy informací získaných z odborných časopisů, vědeckých publikací a zpravodajských portálů.

Práce je rozčleněna do tří hlavních kapitol. V první kapitole je věnován prostor charakteristice a specifickým provincie Cabinda. Úvodní část této kapitoly se zabývá teoretickým vymezením politicko-geografického fenoménu

územní politické jednotky a podrobněji pak problematikou enkláv a exkláv. Zbytek kapitoly je věnován charakteristice území Cabindy, co se přírodních zdrojů týče, a charakteristice místního etnika.

Na první kapitolu navazuje samotná historie regionu, která hraje důležitou roli při snaze analyzovat vztahy exklávy se sousedními státy a hlavně s centrální vládou v Luandě. Historická fakta jsou zásadní pro pochopení separatistických nálad uvnitř provincie. Druhá kapitola je rozdělena tematicky do dvou historických období. Jedná se o období před portugalskou kolonizací a období během portugalské kolonizace až po angolskou nezávislost. Obě podkapitoly jsou dále děleny podle zlomových událostí daného období.

Třetí, tudíž poslední kapitola práce je zaměřena především na politicko-ekonomické vztahy mezi provincií Cabinda a centrální vládou, kterým dominuje problematika finančních výnosů z těžby ropy a vliv nadnárodních korporací na politické dění v Cabindě. V této kapitole jsou dále představena hlavní separatisticky naladěná politická hnutí Cabindy a provedena analýza jejich vzájemných vztahů a vztahů s centrální vládou. Závěr této kapitoly je věnován zamyšlení se nad reálností zisku nezávislosti cabindského území a jejich potenciálních důsledků.

V závěru celé práce je zhodnoceno, zdali byla skrze získané informace potvrzena či vyvrácena stanovená hypotéza. V úplném závěru je nastíněn koncept možného budoucího postavení Cabindy v regionu a ve vztahu vůči Angole.

Samotné téma Cabindy, jakožto specifické politicko-geografické jednotky Angoly, je tématem velice zajímavým a specifickým. V českém prostředí se jedná o v podstatě exotické a ne příliš prozkoumané téma. Dokladem toho je i fakt, že v českém prostředí zatím nevyšla jediná monografie, která by fenomén Cabindy jak z historické, tak politické perspektivy plně zpracovávala. Historické a politické zmínky o Cabindě můžeme najít například v publikaci Jana Klímy *Dějiny Angoly*. Dále se o specifické poloze a charakteru území Cabindy můžeme dočíst v publikaci Bořka Hnízda *Mezinárodní perspektivy politických regionů*, avšak v obou případech se jedná pouze o stručné charakteristiky. Pro podrobnější informace je proto nutné využít zahraničních zdrojů, především anglicky a

portugalsky psaných odborných textů, publikací či dat z mezinárodních organizací. Tato práce využívá především anglicky psaných odborných publikací, informací mezinárodních organizací a zpravodajských portálů. Možným rizikem práce může být omezené množství relevantních zdrojů, jelikož problematika Cabindy nepatří mezi nejpublikovanější témata mezinárodních vztahů. Rizikovou může být současně i závislost především na anglicky psané odborné literatuře a také občasně subjektivní pohledy autorů na dění v Cabindě.

2 CHARAKTERISTIKA A SPECIFIKA CABINDY

2.1 Cabinda z pohledu teorie politické geografie

Jedním z hlavních předmětů výzkumu politické geografie je zkoumání struktury a funkcí politických regionů, kdy politická geografie nemusí zkoumat pouze stát, jakožto homogenní politickou jednotku, ale i jednotky nižších a vyšších řádů. Součástí těchto výzkumů je současně i analýza administrativně správního členění, vnitřní organizace a životaschopnosti politických jednotek (Baar 1996). Vedle suverénního státu lze rozlišit také menší územní jednotky a to jak uvnitř státu, kde se jedná o intrastátní politické regiony či příhraniční oblasti, tak vně státu s vymezením a odlišením podle politického vztahu k mateřskému území. Zde se jedná především o enklávy a exklávy nebo malá závislá území (Hnízdo 1995).

Cabinda je svým typem území a jeho polohou klasickým představitelem malé územní jednotky ležící vně hranic svého mateřského státu.¹ Nyní je důležité rozhodnout, o jaký typ území se jedná, zdali se jedná o enklávu nebo exklávu. K tomuto určení bude využito definicí politických geografů Vladimíra Baara a Bořka Hnízda. Baar definuje enklávu jako území jednoho státu nebo jeho část, která je dokonale obklopena nebo geograficky oddělena územím druhého státu. Exkláva je mnohdy vnímána jako totéž, co enkláva jen úhel pohledu je rozdílný. Avšak lze exklávu definovat jako „území státu, které je odděleno od své jádrové oblasti, přičemž je obklopeno více jak jedním státem či mořskou plochou“ (Waisová 2007). Jak sám Baar tvrdí, ne každá enkláva je exklávou. I suverénní stát může být enklávou jako například Lesotho v Jihoafrické republice. Není však ničím exklávou, jelikož se jedná o suverénní stát (Baar 1996). Hnízdo dále mluví o enklávě jako o integrální součásti určitého suverénního státu. Nejedná se tudíž o nějakou formu politické závislosti na mateřské zemi, čímž se liší od kolonie. Důležitým charakterem enklávy a exklávy je také jejich velikost. Jsou chápány jako geograficky malé území. Nelze tedy například Aljašku zařadit mezi enklávy nebo exklávy (Hnízdo 1995).

---

¹ Viz Příloha 1 Provincie Cabinda.

Vzhledem k zmíněným definicím je v této práci nahlíženo na Cabindu jako na exklávu, jelikož se jedná o integrální součást Angoly, od níž je geograficky oddělena úzkým pruhem území DRK. Území Cabindy však není plně pohlceno druhým státem, nýbrž je vklíněno mezi státy Republika Kongo a DRK, tudíž se dle Baarovy definice nejedná o území dokonale obklopené jedním státem tedy enklávu. Existence takto specifického území může mít mnoho výhod ale také nevýhod. O této problematice se ve své publikaci Mezinárodní perspektivy politických regionů zmiňuje také Bořek Hnízdo, který uvádí, že existence exklávy nebo enklávy může danému státu přinášet ekonomické či strategické výhody, avšak její geografická poloha může vést k separatismu či riziku anexe sousedním státem (Hnízdo 1995). Právě problematika separatismu a ekonomický potenciál jsou charakteristické pro exklávu Cabinda.

Pokud mluvíme o poloze a charakteru územní politické jednotky, je nutné se v rámci této práce zmínit také o typologii hranic. Charakter hranic vzhledem k poloze Cabindy hraje důležitou roli, a to především ve vztahu k sousedním státům. Pro tuto práci bude stačit obecnější rozdělení typů hranic, a to na hranice přírodní a umělé. Přírodní, neboli přirozená hranice je taková hranice, jejíž průběh je dán přírodními prvky, tj. tok řeky, krajinný reliéf či větší vodní plochy. Naopak umělá hranice využívá jiných než přírodních prvků a je většinou důsledkem dané politické reality (Romancov 2007).

Současné hranice Cabindy jsou pozůstatkem po portugalské koloniální nadvládě. Jedná se tedy o uměle vytvořené hranice, které byly vymezeny dle zájmů koloniálních velmocí v regionu povodí Konga. V tomto případě se jednalo o evropské velmoci Portugalsko, Francii a Belgie. Francie si nárokovala sféru vlivu v oblasti Kongo-Brazzaville a Belgie v oblasti Kongo-Leopoldville. Jimi vytyčené hranice byly mezinárodním společenstvím potvrzeny roku 1885 na konferenci v Berlíně, kde se celkově řešila dělba sféry vlivu evropských velmocí v Africe. Právě na této konferenci rozšířilo Belgické království své území o úzký pruh, oddělující dnes Cabindu od Angoly. Původní hranicí oddělující Cabindu od Angoly byla řeka Kongo.²

---

² Dostupné na: http://www.menasborders.com/menasborders/border_focus/Angola-DRC.aspx, 5. 2. 2014.

2.2 Cabinda zdrojem hraničních sporů

Jak charakter území, tak vedení státních hranic má velký vliv na vztahy Cabindy se sousedními státy. V souvislosti s charakterem území Cabindy je důležité zmínit, jaký dopad má její poloha na národnostní složení obyvatelstva nejen Cabindy, ale také Republiky Kongo respektive DRK. Typickým jevem tohoto regionu je migrace obyvatel mezi státy. Jako hlavní důvod této migrace je především nestálá politická situace v DRK a konflikty mezi angolskou vládou a její opozicí. Následkem občanské války v Angole v letech 1975-2002 uprchlo více jak 110 000 obyvatel Angoly a třetina populace Cabindy do sousedních zemí. Naopak mnoho chudých obyvatel DRK prchá do Cabindy a Angoly za lepšími životními podmínkami. Motivací jim je nerostné bohatství především diamanty a ropa, nacházející se v severní Angole. Vzájemná migrace vyústuje v neustále spory, kdy si obě země navzájem vrací imigranty. Od roku 2003, tedy po konci angolské občanské války, žilo v DRK stále více jak 110 000 angolských uprchlíků. Během těchto let došlo také k vyhoštění zhruba 140 000 Konžanů z angolského území.³

Migrace obyvatelstva není v tomto regionu ničím novým. Historicky zde probíhala početná migrace konžského obyvatelstva. To využívalo diasporu, která spočívala v pohybu obyvatelstva z mateřské země mimo její hranice za účelem zisku práce. V tomto případě se jednalo o migraci obyvatel v rámci konžských království směrem z afrického vnitrozemí na pobřeží, kde byla možnost získat práci. Tradice diasporu se ještě více prohloubila s příchodem Evropanů v 19. století (Martin 1977). Po rozdělení sféry vlivu v regionu mezi evropské mocnosti využívali a dodnes využívají jak Cabindžané, tak Konžané nejasných koloniálních hranic, které prochází v podstatě neprostupným tropickým pralesem. Do dnes většina místního obyvatelstva nevnímá a vlastně ani netuší, kudy hranice vede.⁴

Samotnému formování teritoria Cabinda a prolínání se místního etnika bude věnována větší pozornost v následující kapitole, která se zabývá historií regionu. Nyní bude věnován prostor problematice hranic Cabindy a to především

---

³ Dostupné na :<http://www.irinnews.org/report/90906/angola-drc-expulsions-mark-rising-tensions-over-resources>, 5. 2. 2014.

⁴ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article14.html>, 5. 2. 2014.

společné hranice s DRK. Zatímco vztahy s Republikou Kongo, která sdílí s Cabindou její severní hranici, jsou relativně dobré, o hranicích s DRK se to už říci nedá. Důvod hraničních sporů mezi Angolou a DRK je jasný. Trnem oku angolské vlády je úzký pruh území DRK oddělující Angolu od její stěžejní provincie Cabinda. Mimo hraniční spory na pevnině, týkající se především těžby diamantů, představuje nejsložitější a nejvyhrocenější spor hranice námořní. Důvod je jednoduchý, a sice těžba ropy. Těžební teritoria Blok 0 a Blok 14 při pobřeží Cabindy jsou základem angolského ropného průmyslu. Tyto ropné bloky jsou zároveň velice kontroverzní svou polohou.⁵ Jejich hranice nejsou výsledkem žádné mezinárodní smlouvy, ale dohodou mezi angolskou vládou a nadnárodní korporací Chevron. Úhel, ve kterém jsou hranice bloků stanoveny, výrazně znemožňuje DRK přístup k moři, a tím i přístup k větším zásobám ropy.⁶

Jedno z největších ropných polí DRK se nachází při 37 km dlouhém pobřeží ve vodách Atlantického oceánu. Avšak ze své exkluzivní ekonomické zóny (*Exclusive economic zone, EEZ*) dokáže DRK vyprodukovat minimum. Důvodem je již zmíněné vedení hranic angolských ropných bloků, které omezují DRK ve využití svých EEZ. Snahou vyřešit sporné hranice ropných bloků bylo podepsání Memoranda o porozumění z roku 2003. Tato dohoda dala vzniknout společné technické komisi, jež měla za úkol připravit návrh na řešení sporu námořních hranic. Řešením se stalo v roce 2004 založení Společné zóny zájmu (*Common interest zone, CIZ*), která měla z nově vzniklých ropných vrtů v oblasti sporných hranic rozdělovat mezi oba sousedy výnosy z ropy stejným dílem. Součástí této dohody, jež vešla v platnost v roce 2007, byla i dohoda o povolení vstupu angolských vojsk na konžské území za účelem boje proti cabindským rebelům (Crisis Group 2012).

CIZ však nedokázal vyřešit hraniční spory mezi oběma zeměmi. V roce 2009 konžská vláda zaslala v rámci OSN stížnost Komisi pro vymezení kontinentálního šelfu, v níž kritizovala vládu Angoly za nevyplácení podílu ze všech sporných ropných bloků a okupuje tak de facto místní kontinentální šelf,

---

⁵ Viz příloha 3: Ropné bloky Cabindy.

⁶ Dostupné na: http://www.menasborders.com/menasborders/border_focus/Angola-DRC.aspx, 5. 2. 2014.

na jehož podíl má DRK dle Úmluvy OSN o mořském právu (UNCLOS)⁷ nárok. Opětovná krize měla za následek vlnu oboustranných vyhošťování obyvatel ze země, kdy Angola argumentovala tím, že přistěhovalci z DRK ilegálně vyprodukují z diamantových nalezišť v severních provinciích Angoly mezi 350 až 750 miliónů dolarů ročně. DRK pak reagovala angolským dluhem 650 miliónů dolarů z angolských ropných výnosů (Crisis Group 2012).

Jediným pozitivem, kterého bylo dosaženo během sporů, byla dohoda o trase angolského ropovodu vedoucího skrz konžské teritoriální vody z Cabindy do severoangolského města Sojo. Dohoda, která vešla v platnost v roce 2011, zajistila DRK tučné finanční renty. Projekt je financován společností Chevron, která si tak zajistila svými investicemi 38% vlastnický podíl. Samotné spuštění ropovodu je naplánováno na rok 2014 (Chevron 2013). Avšak spory o hranice hlubinných ropných vrtů mezi oběma zeměmi přetrvávají.

2.3 Přírodní a socioekonomická specifika Cabindy

Jak bylo zmíněno v předešlých odstavcích, Cabinda má díky své poloze a přístupu k šelfům Atlantického oceánu obrovský ekonomický potenciál. Cabinda oplývá bohatými zdroji ropy, diamantů a kvalitního tropického dřeva. Významnou je také produkce komodit, jako jsou káva, kakao a tropické ovoce. V historii zde byla bohatá naleziště zlata a fosfátů. V dobách portugalské kolonizace, ještě před tím než zde byla objevena ropa, byla oblast díky svému přírodnímu bohatství známá mezi evropskými obchodníky jako „Porto Rico“, v překladu „Bohatý přístav“. Toto pojmenování vzešlo také z hlavní ekonomické činnosti na pobřeží Cabindy, kterou byl obchod s otroky. Cabinda byla svou polohou pro Portugalce a jiné evropské mocnosti skvělou základnou pro obchod s otroky, které odtud rozesílali do svých kolonií po celém světě. Oblast Cabindy se stala hlavním zdrojem otroků směřujících do portugalské kolonie Brazílie.⁸

---

⁷ Úmluva UNCLOS tvrdí: „Pobřežní stát vykonává nad kontinentálním šelfem svrchovaná práva za účelem jeho průzkumu a využívání jeho přírodních zdrojů.“ (Dostupné na: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part6.htm, 5. 2. 2014).

⁸ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article13.html>, 5. 2. 2014.

Po postupném omezování obchodu s otroky na počátku 19. století⁹ směřovaly ekonomické aktivity kolonistů k většímu využití zdrojů tropického pralesa. Export se soustředil více na vývoz tropických komodit. Hlavními komoditami byla káva, kakao a exotické dřeviny, které se v menší míře exportují dodnes. Do roku 1975 byla stěžejní exportní komoditou káva, kterou vystřídala na konci 70. let ropa.¹⁰ Menší míra exportu a hlavně zahraničních investic je dána nestálou bezpečnostní situací v regionu. Cabinda je dokonce závislá na materiálové podpoře centrální vlády, přestože by dokázala svou produkcí být plně soběstačná. To vše je výsledkem vnitrostátních konfliktů. Jako příklad vlivu vnitrostátních konfliktů na míru produkce lze uvést statistiku institutu „Cabinda branch of Angola’s National Coffee Institute“, která uvádí, že Cabinda každoročně vyprodukuje kolem 160 tun kávy, avšak její odhadovaná schopnost produkce je 500 tun. Slabá úroda je současně dána neefektivním hospodařením, které vyplývá z neochoty centrální vlády v tomto sektoru investovat, kdy raději soustřeďuje své investice do těžby ropy.¹¹

Významnou, avšak často opomíjenou součástí bohatství Cabindy je impozantní tropický prales Maiombe, který se rozkládá ve východní části Cabindy tedy v jejím vnitrozemí. Místní obyvatelstvo má k pralesu speciální vztah a chová k němu respekt, neboť animistické božstva Cabindy jsou spojována právě s tímto pralesem. Svými neprostupnými stromovými klenbami a hustě zarostlým spodním patrem vytváří dojem nepropustné bariéry, která díky své neprostupnosti zachovává místní faunu a flóru. Neprostupnost této oblasti dokládá i fakt, že do roku 1930 byla jedinou možností, jak se dostat do nitra Maimobe, doprava lodí po místních řekách. První prašná cesta byla vybudována až ve 30. letech 20. století (Martin 1977). Maiombe je svou obrovskou přírodní diverzitou často označován jako Amazonie Afriky. Stejně jako v Amazonii, tak i v Cabindě je tropický prales důležitým zdrojem kvalitního tvrdého dřeva. Jeho těžba má tak jako v Brazílii za následek ubývání velkých ploch pralesa. V době,

---

⁹ Například Britsko-portugalská smlouva z roku 1810 o postupném omezování obchodu s otroky uvnitř vlastních kolonií (Lovejoy 2000).

¹⁰ Dostupné na: <http://www.angola-today.com/country-profile/industries/oil-and-gas/>, 6. 2. 2014.

¹¹ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article13.html>, 6. 2. 2014.

kdy Angola potřebuje oživit svou ekonomiku, je však ochrana pralesa až na druhém místě.¹²

Jedno z mnoha rčení vystihuje angolskou exklávu jako „slepici snášejíci pro Angolu zlatá vejce“. Zlatými vejci jsou myšlena bohatá naleziště ropy při pobřeží Cabindy. Jedná se o oblasti „Block 0“ a „Block 14“. Právě z těchto oblastí získává Angola 60 % veškeré své ropné produkce. V roce 2015 by měla produkce dosáhnout 2 miliónů barelů za den. Z toho vyplývá, že v roce 2015 ropná oblast Cabindy vyprodukuje 1,2 miliónu barelů za den. Zisky z ropy činí 45 % HNP Angoly a 90 % státního rozpočtu. Dle odhadů týdeníku Oil and Gas Journal z prosince 2013 disponuje Angola zhruba 9,1 miliardy barelů prokázaných zásob ropy (Conglin – Bell 2013). Angola je 2. největším producentem ropy v subsaharské Africe a v roce 2012 byla dle americké energetické agentury EIA celosvětově v produkci ropy na 16. místě.¹³

Mimo zásoby ropy disponuje Angola také druhými největšími zásobami zemního plynu v subsaharské Africe. Navzdory velkým zásobám zemního plynu patří v regionu Angole, co se produkce týče, až 8. místo. Důvodem malé produkce je fakt, že z větší části se jedná o naftový zemní plyn, který je buď přímo součástí surové ropy anebo tvoří plynovou čepici na hladině ropy v ropném ložisku. Tento přidružený plyn je během těžby odvětráván, spalován či opětovně vstřikován zpět do ropných vrtů a není tedy plně využíván. Nově exportovanou formou zemního plynu se stal zkapalněný plyn tzv. LNG (Liquified natural gas). V roce 2013 byla nově otevřena první továrna na LNG v oblasti Soyo jižně od ústí řeky Kongo. Ta však z technických důvodů výrazně pokulhává za očekávanou produkcí. Také Cabinda respektive místní nadnárodní korporace využívají jen částečně zdrojů zemního plynu. Americká ropná společnost Chevron začala v roce 2008 v oblasti Cabindy s těžbou naftového zemního plynu¹⁴, který se na vrtné plošině Takula zpracovává a směřuje dále do tepláren na pobřeží, nebo je zde spalován.¹⁵ Exportován je pak jako zkapalněný

---

¹² Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article13.html>, 6. 2. 2014.

¹³ Dostupné na: <http://www.eia.gov/countries/country-data.cfm?fips=AO>, 6. 2. 2014.

¹⁴ Druh plynu, který se vyskytuje v ropných ložiscích.

¹⁵ Dostupné na: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=AO>, 7. 2. 2014.

naftový plyn (LPG). Chevron vyprodukuje denně ze svých cabindských vrtných plošin 7000 barelů LPG.¹⁶

Přestože byla ropa v Angole objevena již v roce 1955 a to při pobřeží hlavního města Luandy, ropný boom odstartovala až naleziště ropy v mořských šelfech Cabindy na konci 60. let. V roce 1975 vznikla angolská státní ropná společnost Sonangol, která se stala centrem veškerého ropného průmyslu Angoly. Od 70. let pak angolská vláda skrze Sonangol uzavírá těžební smlouvy s ropnými společnostmi, které získávají právo těžit v ropných blocích. Pobřežní vody Angoly jsou rozděleny do 44 ropných bloků a to jak pevninských, tak příbřežních.¹⁷ Avšak pouze 11 bloků je v těžebním provozu, zatímco zbylých 33 bloků je zatím ve fázi průzkumu. Bloky jsou současně rozděleny také dle vzdálenosti od břehu na mělčinové bloky, hlubinné bloky a ultra-hlubinné bloky, přičemž každý blok obsahuje různý počet ropných polí. Nejlukrativnějším ropným blokem Angoly je mělčinový Blok 0 při pobřeží Cabindy (Ramos 2012: 5).

Právě Cabinda disponuje v současné době dvěma co do produkce největšími ropnými bloky. Jedná se o mělčinový Blok 0 a hlubinný Blok 14. Charakteristice těchto bloků je potřeba se nyní trochu podrobněji věnovat, jelikož jejich fungování a zároveň politika ropných korporací, operujících na těchto blocích, jsou klíčové pro analýzu vztahů uvnitř Cabindy. Prvotní ropné koncese na Blok 0 byly uděleny Portugalci ropné společnosti Chevron již v roce 1957, kdy zde začínaly první průzkumné práce. Až v 60. letech byla však nalezena významnější ložiska ropy a to ve vzdálenosti zhruba 20 metrů od pobřežního města Malembo.¹⁸ Území Bloku 0 je rozděleno do dvou hlavních těžebních oblastí označovaných jako území A a území B. Území se liší polohou, kdy území A zahrnuje ropná pole při pobřeží a území B vyplňuje prostor mezi územím A a hlubinným Blokem 14.¹⁹ Hlavním těžebním a výzkumným aktérem v oblasti se stala americká ropná společnost Chevron, která má v současné době v Bloku 0

---

¹⁶ Dostupné na: <http://www.chevron.com/documents/pdf/angolafactsheet.pdf>, 7. 2. 2014.

¹⁷ Viz Příloha 2 Angolské ropné koncese.

¹⁸ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article12.html>, 7. 2. 2014.

¹⁹ Dostupné na: <http://www.sec.gov/Archives/edgar/data/93410/000089161809000054/f50714e10vk.htm>, 7. 2. 2014.

podíl 39,2 % a koncesi do roku 2030. Svoje silné postavení si Chevron zajistil ještě před angolskou nezávislostí formou kontraktu tzv. joint venture. Tato forma dohody přenáší vlastnictví ropy do rukou Chevronu, avšak pro angolskou vládu je velice výhodná, jelikož Chevron musí na oplátku vládě vyplácet královské splátky a daně z příjmu (Ramos 2012: 6). Chevron má tedy v plném vlastnictví třetinu ropných polí v Bloku 0. Mimo Chevron mají svůj podíl na správě Bloku 0 také další ropné společnosti, jimiž jsou Sonangol s 41 %, Total s 10 % a Eni s 9,8 %.²⁰

Hlubinný Blok 14 byl oficiálně spuštěn roku 1999 pod taktovkou společnosti Chevron. Stal se tak prvním hlubinným blokem v Angole, který začal aktivně čerpat ropu hlouběji mimo mořské šelfy. Spuštění Bloku 14 nastartovalo boom v rozšiřování hlubinných ropných polí mezinárodními ropnými společnostmi jako Total, ExxonMobil či BP.²¹ Výsadní postavení Chevronu je demonstrováno 31% podílem na Bloku 14, který dokonce převyšuje podíl státního Sonangol, které stejně jako společnosti Total a Eni drží 20% podíl.²² Na rozdíl od Bloku 0 jsou ropné koncese v Bloku 14 mezi Chevronem a angolskou vládou upravovány tzv. dohodami o sdílení produkce (Production Sharing Agreements, PSAs). Tyto smlouvy v současné době převládají ve smluvní politice státního Sonangol vůči většině mezinárodních ropných společností. Od dohod joint venture se liší tím, že ropný monopol zůstává na straně Sonangol, avšak poskytuje ropným mezinárodním společnostem exkluzivní práva na průzkum a těžbu ropy. Společnosti fungují jako kontraktor pro Sonangol v oblasti rozvoje zásob ropy. Sonangol navrch získává od společností podíl z produkce (Ramos 2012: 6).

Opomenuto nesmí být ani pevninské pobřeží Cabindy, kde se rovněž nachází ropné bloky. Tyto pevninské bloky nejsou na zásoby ropy tak bohaté jako ty mořské, avšak svou polohou hrají uvnitř Cabindy důležitou roli. Jedná se o blok Cabinda Sever a blok Cabind Jih. Zajímavé jsou také tím, že jejich

---

²⁰ Dostupné na: http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Angola/pdf/angola_concessions.pdf, 7. 2. 2014.

²¹ Dostupné na: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=AO>, 7. 2. 2014.

²² Dostupné na: http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Angola/pdf/angola_concessions.pdf, 7. 2. 2014.

produkci nevyžívají známé mezinárodní společnosti, ale asijské či latinsko-americké společnosti jako například společnost Pluspetrol, která má podíl 55 % z bloku Cabinda Jih. Na pobřeží je však především cítit vliv Chevronu, který svou činností výrazně zasahuje do života Cabindy a samotných Cabind'anů. Příkladem je přístavní komplex Malongo, který funguje jako operační základna Chevronu, která je propojena s přímořskými ropnými poli, a zároveň je odtud rozváděna ropa do okolních přístavů. Malongo je naprosto uzavřeno okolnímu prostředí provincie. Funguje v podstatě jako těžařská enkláva uvnitř Cabindy, která je obehnaná ostnatým drátem, a potraviny pro místní zaměstnance jsou sem dováženy letecky. Součástí celého komplexu jsou pak malé rafinérie, obytné čtvrti, stravovací zařízení, zdravotní středisko či pošta. Je zde vidět silný kontrast mezi americkým životem uvnitř a pocitem zoufalosti za ostnatým drátem (Reed 2009).

Zaměstnance tvoří převážně Američané, kteří se jen stěží dostanou do kontaktu s obyvateli Cabindy. Pro dopravu amerických zaměstnanců byla v roce 2003 dokonce zřízená přímá linka z Luandy do Houstonu, která vzlétá jednou týdně.²³ Malongo je trnem v oku místnímu obyvatelstvu, pro které je areál zcela nepřístupný a symbolizuje tak zakázané město prorostlé západním kapitálem. V minulosti byli dokonce několik zaměstnanců Chevronu unesla Fronta za osvobození enklávy Cabinda (*Frente para a Libertação do Enclave Cabinda*, FLEC). Od té doby jsou pro americké zaměstnance zřízeny autobusové linky, které je v komplexu Malongo vyzvednou a odvezou na letiště do hlavního města Cabinda. Odtud jsou pak vrtulníky transportováni do Luandy, kde přestupují na přímý let do Spojených států (Ghazvinian 2007).

Malongo není jedinou takovou těžařskou enklávou na území Angoly. Nicméně svojí velikostí a vlivem je tou nejvýraznější. Právě její existence a vliv Chevronu v provincii Cabinda jen přikládá do ohně již tak rozhořelých vztahů mezi Cabindou a centrální vládou v Luandě. Nicméně problematice politiky Chevronu a korupce místní administrativy bude věnován prostor v poslední kapitole, proto bude nyní soustředěna pozornost na ekologické a sociální dopady

---

²³ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article12.html>, 8. 2. 2014.

existence Malonga v provincii. Existence Malonga přinesla, jak už tomu u těžařských komplexů bývá, znečištění pobřežních vod a degradaci půdy na pobřeží. Komunity v okolí ropných rafinérií tak musí snášet nerovnoměrné břímě znečištění, které citelně poznamenává jejich tradiční styl života. Mezi jejich tradiční způsob obživy totiž patří rybolov a drobné zemědělství. Znečišťování a degradace nemá za následek pouze horší životní podmínky pro místní obyvatele, ale také výrazně zasahuje do kulturně-sociálních vztahů obyvatelstva, kdy postavení muže v rámci rybářské hierarchie hraje v komunitě výraznou roli.²⁴ Degradace je ještě více prohlubována snahou zoufalých rybářů prodat vše, co chytí, tak aby dosáhli aspoň nějakého přivýdělku. Často jsou takovým zbožím juvenilní ryby, což místní mořskou faunou ještě více oslabuje. Obyvatelé pobřeží jsou tudíž mnohdy závislí na potravinové pomoci centrální vlády (Reed 2009).

2.4 Etnický charakter Cabindy

Důležitou roli ve vztahu Cabindy vůči Angole hraje nesporně etnický původ. Přestože obě oblasti patří ke stejné etnické skupině Bantu, jejich jazyk a historie je odlišná. Cabinda společně se sousedními Kongy patří do etnické podskupiny Bakongo (Konžané) mluvící společným jazykem kikongo, jehož hranice sahají severně od Luandy až po jih Gabonu. Historicky zde leželo Konžské království, jehož obyvatelé mluvili právě jazykem kikongo. V současné době mluví většina obyvatelstva Cabindy bantuským dialektem Ibinda. Tento dialekt je silně spojen s dialektem Kikongo. Mladí Cabindané však dávají přednost jazyku Ibinda z důvodu ochrany své specifické kultury. Nechtějí být skrze Kikongo spojováni s okolními Kongy. Zatímco zbytek Angoly je dle jazyka rozdělen na dvě hlavní etnika Ovimbundu a Ambundu.²⁵ Proto se většina Cabindanů hlásí spíše ke svému konžskému původu než angolskému.

Cabinda je směsicí několika etnických podskupin, které zasahují i do sousedních Kong. Nejvýznamnějšími z nich jsou pobřežní etnika Wili, Kakongo a Woyo a vnitrozemská etnika Linge, Sundi a Yombe. Pobřežní etnika vždy

---

²⁴ Podrobněji v publikaci „*Crude Existence: Environment and the Politics of Oil in Northern Angola*“ od autorky Kristen Reed, str. 10-11.

²⁵ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article14.html>, 8. 2. 2014.

převyšovala svou vyspělostí a ekonomickým potenciálem ta vnitrozemská, což vedlo k migraci z vnitrozemí na pobřeží. Důvodem byl nejčastěji obchod s otroky nebo modernizace pobřežních oblastí přicházející s evropskými obchodníky a misionáři. Společnost v Cabindě je silně hierarchická. To je pozůstatkem z dob Konžského království, kdy zde ve velkém probíhal obchod s otroky, a bohatí portugalské obchodníci se usazovali na pobřeží. V současné Cabindě je cítit dichotomie mezi kultivovanými lusofonními rodinami a méně vzdělanými venkovskými komunitami (Martin 1977).

Díky migračním vlnám vznikl v Cabindě zajímavý kulturní mix moderní a tradiční společnosti. Přestože většina místních obyvatel jsou vyznavateli katolického křesťanství, stále se zde najdou početné komunity provozující tradiční animistické rituály jako například zasvěcovací obřady. Nejznámějším z nich je obřad „casa de tinta“, během kterého jsou pomalované mladé dívky po několik dní uzavřeny v rodinných příbytcích, kde jsou staršími ženami učeny tajemství manželského života. V den, kdy konečně opouští příbytek, se konají velké slavnosti a dívky jsou nakonec oddány. Velkou roli v těchto komunitách také hraje hudba a to především hra na bubny, která má napodobovat zvuky pralesa Maiombe. Tradiční hudba je zároveň spojena s minulostí. Hránné rytmy Konga totiž připomínají místním řeku Kongo, od které jsou nyní odděleni územím DRK.²⁶

---

²⁶ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article14.html>, 8. 2. 2014.

3 HISTORIE CABINDY

3.1 Období před portugalskou kolonizací

Území severně od řeky Kongo není historicky tak zmapováno jako například oblasti při pobřeží Guinejského zálivu. Přestože první Evropan, portugalský mořeplavec Diogo Cão ve službách krále Jana II., dorazil k břehům Cabindy již v roce 1482, rozmach portugalské nadvlády přišel až o necelých 300 let později. V době, kdy Cão objevil pobřeží Cabindy, se v této oblasti rozkládala tři černošská království. Jednalo se o království Kakongo, Loango a Ngojo.²⁷ Tyto království však nebyla plně nezávislá, nýbrž byla vazalskými územími Konžského království,²⁸ jehož hlavní město se nazývalo Mbanza Kongo²⁹, kde sídlil konžský král s titulem absolutního monarchy tzv. manikongo. Za zmínku stojí zajímavá zvyklost, která zakazovala manikongovi spatřit moře a za dne vycházet z domu. (Martin 1977).

Je jen málo záznamů o působení těchto tří království v oblasti dnešní Cabindy, avšak existují orální tradice zmiňující tyto království. Podle jedné místní legendy vznikla království tím, že manikongo vyhnal ze svého království svou příliš ambiciózní sestru Mué Mpuenya i s jejími třemi potomky. Princezna se nakonec usadila v oblasti Ngojo, kde uplatnila svou královskou autoritu (Volavka 1998). Poté, co manikongo vystřízlivěl ze svého hněvu, rozdělil mezi potomky sestry svá území Loango a Kakongo severně od řeky Kongo.³⁰

Oblast království Loango tvořila nejsevernější část dnešní Cabindy a dále zasahovala až po město Porte Noire, které je dnes součástí Republiky Kongo. Nejdůležitějšími oblastmi však byly oblasti království Kakongo a Ngojo. Ty tvořily základ dnešního teritoria Cabindy. Království Kakongo tvořilo centrální oblast Cabindy a království Ngojo pak její významnou jižní část. Kakongo zabíralo velkou část vnitrozemí Cabindy a jeho součástí bylo také dnešní

---

²⁷ Viz Příloha 4 Historická království Cabindy.

²⁸ Konžský stát vznikl v druhé polovině 13. století, kdy bantuské kmeny mluvící jazykem kikongo opustily africké vnitrozemí a zaměřily směrem k západnímu pobřeží do oblasti severní Angoly. Konžské království se rozkládalo jižně od Gabonu až po ústí řeky Kuanza, od Atlantického oceánu až po řeku Kuango.

²⁹ Dnes město São Salvador v angolské provincii Kongo.

³⁰ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article11.htm>, 12. 3. 2014.

nejzápadnější teritorium DRK. Jedinou významnější oblastí Kakonga byl přístav Malembo a jeho okolí. Zatímco území Ngojo se rozkládalo při pobřeží významných přístavních měst a lemovalo dnešní Cabindskou zátoku, která se stala jedním z nejdůležitějších center obchodu s otroky v 18. a 19. století (Rawley – Behrendt 2005).

Život a společenská hierarchie těchto království vycházela ze sociálních struktur Konžského království. Stratifikace uvnitř konžské komunity byla založena na prestiži. Království bylo rozděleno do šesti provinčních států, které spravovali tzv. „mani“, což byli vojenští velitelé. Ti se museli dvakrát do roka hlásit u manikonga, aby odevzdali vybrané poplatky a podali správu o dění v provincii. V čele provincie byl vždy příbuzný monarchy, od kterého se pak odvíjela společenská hierarchie provincií. Správci provincií disponovali většími hmotnými statky, protože v jejich prospěch pracovalo celé příbuzenstvo. Mani a jeho příbuzenstvo ovládalo provincii a jak svobodní obyvatelé, tak otroci jim byli podřízeni. Z toho vyplývá, že zde nebyl velký rozdíl mezi otrokem a svobodným obyvatelem (Klíma 2008).

Více informací o realitě oblastí Ngojo a Kakongo přinesl až příchod Evropanů, především Portugalců. Právě etablování Evropanů a jejich obchodních stanic nejen na březích provincií Kakongo a Ngojo, ale po celém pobřeží jihozápadní Afriky, mělo za příčinu postupné oslabení moci manikonga v přímořských provinciích. Zatímco před příchodem evropských obchodníků se místní obyvatelstvo živilo především rybolovem, drobným zemědělstvím či obchodem s okolními provinciemi, evropská poptávka po exotických komoditách a následně otrocích dala vzniknout bohatým přístavům podél pobřeží Atlantiku. Z těchto původně rybářských osad se stala významná obchodní a transportní centra konžského království. Čím více se zvyšoval obchod mezi Evropany a konžským státem, tím víc sílilo postavení pobřežních provincií a to hlavně jejich správců, jimiž byly vlivné konžské rody (Martin 1987).

Důvodem, proč evropští obchodníci se svými loděmi mířili k břehům Cabindy, byla její poloha³¹. Byli to právě Evropané, kdo začal tuto oblast severně

---

³¹ Cabinda byla Evropany nazývána „Pobřežním rájem“, jelikož toto místo bylo všemi vnímáno jako skvělé kotviště mezi Gabonem a Luandou, kde lodě nabíraly čerstvou vodu, potraviny a topné dřevo.

od řeky Kongo nazývat Cabinda a to na počest místního významného obchodníka Mafua-Ka Bindy, který v této oblasti úspěšně hájil zájmy Konžského království.³² Území Cabindy bylo důležité také tím, že zásobovalo levnými potravinami lodě převážející otroky z jižní Afriky směrem na sever. Cabinský maniok, banány a kukuřice udržovaly převážené otroky na dlouhé cestě při životě (Martin 1987). Těchto výhod pobřeží podél ústí řeky Kongo začali nejvíce využívat Portugalci, kteří na přelomu 15. a 16. století navazovali vztahy s Konžským královstvím a tím upevňovali svou pozici v regionu.

Vztahy mezi portugalským králem Janem II. a manikongem nevznikly primárně na bázi ekonomické, ale spíše duchovní. Jan II. se snažil skrze portugalské misionáře a evangelizaci konžského obyvatelstva rozšiřovat v oblasti katolickou víru. Zatímco manikongo a místní konžská aristokracie přikládala duchovním vztahům velkou váhu, ze strany Portugalců to byl spíše pragmatický krok, který předcházela navázání užších ekonomických vztahů. Konžskému království se zpočátku spojenectví s Portugalci vyplácelo. Působení portugalských milicí v oblasti zajišťovalo konžskému státu bezpečí. S postupem času se ze vzájemných vztahů začali těšit hlavně Portugalci. Důležitým vývozním artiklem Afriky byly pro Portugalce zprvu především slonovina, látky a cukrová třtina, přičemž právě poslední jmenovaná komodita byla na evropských trzích jednou z nejlukrativnějších (Klíma 2008).

Na začátku 16. století zažilo jihozápadní pobřeží Afriky obrovský boom v obchodu s černošskou pracovní silou. Jedním z hlavních center obchodu s otroky se stalo pobřeží dnešní Cabindy³³. Otroci byli přiváženi z konžského vnitrozemí, kde se na ně konaly četné a krvavé hony. Jednalo se o otroky či svobodné obyvatelstvo, které podléhalo moci provinční aristokracie. Status svobodného občana měl daleko od opravdové svobody. Tito v podstatě nesvobodní členové místních komunit končili na plantážích či v portugalských domácnostech (Martin 1977).

---

³² Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article11.html>, 12. 3. 2014.

³³ Nejvíce otroků, kteří mířili na třtinové plantáže, bylo vysíláno z přístavů království Loango. To se tou dobou stává významným bodem na obchodní trase Mbanza Kongo – Mpumbo – Loango (Martin 1977).

Příchod manikonga Alfonse na konžský trůn ukončil dominantní postavení manikonga v rámci Konžského státu. Postupný příval nejen portugalských, ale také anglických a francouzských obchodníků oslabil centralizovaný Konžský stát. Týkalo se to především pobřežních oblastí³⁴, které byly pouze ve vztahu vazalském vůči manikongovi a disponovaly tudíž větší svobodou a pravomocemi než provincie přímo podléhající. Pobřežní provincie se stávaly více autonomními především díky obchodním vztahům s Evropany, kteří na pobřeží zakládali obchodní stanice. Manikongo, izolovaný v hlavním městě, musel komunikovat s cizinci právě skrze nejvyšší správce provincií. Ti tak získali obrovskou politickou moc a zároveň rostlo jejich bohatství a s ním i společenské postavení (Ilife 2001).

Výjimkou nebyla ani oblast dnešní Cabindy především království Ngojo, jehož součástí byla Cabindská zátoka, která v 17. a 18. století patřila, co se obchodu s otroky týče, mezi nejvytíženější přístavní oblasti jihozápadní Afriky. Právě díky rušnému obchodu při pobřeží Cabinského zálivu se dnes ví více o realitě této oblasti než o oblastech severně od království Ngojo³⁵.

3.1.1 Cabinda pod vlivem rodových klanů

Při pobřeží Cabinské zátoky existovaly na počátku 18. století tři nejvlivnější rody království Ngojo, které bylo administrativně rozděleno do sedmi správních celků, v jejichž čele stál hlavní královský správce tzv. mambouk, který byl prodlouženou rukou *mangoja* krále Ngoja. Jednalo se o rody Nkata Kolombos, Nsambo a Npuna, jejichž členové nejčastěji zastávali pozici mambouka. Má se za to, že předkové těchto rodin byli prvními osadníky pobřeží Cabindy. Jejich náčelníci získali titul „*nfumu nsi*“ v překladu páni země, který jim zaručoval kontrolu nad získaným územím (Martin 1987).

V druhé polovině 18. století se dokázal v oblasti Cabinské zátoky etablovat ještě jeden významný rod a to rod Franque. Tento rod se nemohl pyšnit historickými tituly prvních osadníků Cabindy, přesto se stal jedním z nejmocnějších rodů Cabindy 19. století. Za jeho vzestupem stojí především

---

³⁴ Na mysli jsou cabinské provincie Loango, Kakongo, Ngojo a angolské provincie Sojo a Luanda.

³⁵ Severně od království Ngojo se nacházely další dvě vazalská království Kakongo a Loango, jejichž části území dnes tvoří teritorium cabinské exklávy.

bohaté dědictví³⁶, obchod s otroky a zahraniční vzdělání v lusofonních zemích. Destinací rodu Franque se stala Brazílie, kde mladí muži získali kvalitní vzdělání, jak tomu bylo u většiny prestižních rodů, a důležité obchodní kontakty, které pak zužitkovali v rámci obchodu. Tyto praktiky posilovaly postavení rusofonních obchodníků v regionu (Klíma 2008).

Významnou událostí, která posílila postavení Cabindy na úkor obchodních stanic západní Afriky, byla abolicionistická smlouva z roku 1815 mezi Velkou Británií a Portugalskem, která zakazovala transatlantický obchod s otroky severně od rovníku.³⁷ Smlouva měla za následek přisun španělských a kubánských obchodních lodí k břehům Cabindy, které dříve kotvily v přístavech Guinejského zálivu (Ilife 2001). Francisco Franque dokázal beze zbytku využít svých obchodních vztahů a kontaktů s brazilskými obchodníky, kteří v regionu vystřídali své evropské konkurenty. Do karet hrálo Franciscovi i to, že čerstvě nezávislá Brazílie uvalila vyšší daně na dovoz otroků³⁸. Obchodní úspěchy katapultovaly Francisca až na pozici královského správce Cabindské zátoky (Martin 1987).

Brzy došlo k dalšímu prohloubení abolicionismu v rámci mezinárodního prostředí, kdy se v roce 1835 dohodla Velká Británie se Španělskem na zrušení obchodu s otroky a navíc v roce 1839 Britové prosadili mezinárodní dohodu, která opravňovala prohledat lodě podezřelé z převážení otroků. Tato situace přiměla Francisca k expanzivní a strategické politice na pobřeží. Aby zajistil výsadní postavení svým potomkům, přiznal své syny a synovce do vážených rodů Npuna a Nkata Kolombo, které vlastnily historický titul *nfumu nsi*. (Martin 1977).

Postupné zrušení obchodu s otroky v druhé polovině 19. století naprosto proměnilo mocenské postavení rodů v Cabindě. Bohaté cabindské rody závislé na obchodu s otroky, nemohly přijít bílým mužům na jméno. Do obchodu

---

³⁶ Za bohatým dědictvím stál průkopník rodu jistý Kokelo, který byl sluhou francouzského obchodníka s otroky. Po smrti svého pána, po kterém přejal jméno Franque, zdědil Kokelo veškeré jeho mění a začal též podnikat v obchodu s otroky (Martin 1987).

³⁷ Dostupné na: http://www.royalnavalmuseum.org/visit_see_victory_cfexhibition_timepost1807.htm, 13. 3. 2013.

³⁸ To donutilo většinu obchodních lodí se přesunout z oblasti Luandy na sever k ústí řeky Kongo a cabindským břehům, kde byla daň výrazně nižší než u břehů Luandy.

s otroky investovaly značný kapitál a některé španělské a portugalské lodě jim dlužily značný objem peněz za zprostředkované obchody. Důvodem k rozhořčení jim byl i fakt, že v Cabindské zátocě neexistovala žádná jiná obchodní alternativa za obchod s otroky. Místním obchodníkům tak nezbylo nic jiného, než se opět vrátit k tradičním komoditám obchodu, kterými byl vývoz palmového oleje, dřevin a obilnin. Další finance plynuly ze stanic na řece Lukola, odkud především velrybářské lodě získávaly čerstvou vodu a zásoby (Klíma 2008).

Nejcitelněji se proměna obchodních podmínek dotkla právě rodu Franque, který vystavěl své bohatství a společenské postavení na obchodu s otroky. Úpadku rodu Franque dopomohl a dále z něj profitoval rod Puna v čele s Manuelem Josém Punou. Stejně jako Francisco Franque také Manuel José Puna strávil část svého mládí na studiích v Brazílii. Na rozdíl od Francisca ale Manuel José nezamířil ihned zpět do Cabindy, nýbrž začal pracovat jako úředník pro portugalskou administrativu v Luandě. Po nějaké době se do Cabindy vrátil a to za účelem propagace portugalské moci a práva. Usadil se ve městě Simulambuco v centru rodu Puna. Svou pro-portugalskou politikou si José Puna v roce 1871 vysloužil u portugalského krále titul „Baron Cabindy“ a k tomu získal od královského dvora doživotní rentu za loajalitu portugalské koruně (Martin 1987). Jeden z dalších pragmatických kroků portugalského krále k upevnění portugalského vlivu v Cabindě.

3.1.2 Cabinda v sevření evropských mocností

První, kdo dokázal narušit v podstatě monopolní postavení Portugalců na pobřeží Cabindy a Angoly, byli holandské obchodníky. Ti zde v první polovině 17. století založili několik obchodních stanic, které se soustředily převážně na vývoz slonoviny a mědi. Významnou oblastí pod holandskou sférou vlivu se stal stát Loango, odkud rozšiřovali Holanďané své obchodní stanice směrem na jih. V polovině 17. století pak Holanďané skrze své obchodní stanice kontrolovali pobřeží od Luandy po Loango. Tato oblast byla spravována holandskou Západoindickou společností jako tzv. Africa-South. V té době se již místní obchodní stanice zaměřovaly hlavně na obchod s otroky. Holandská nadvláda nad Luandou a pobřežím kolem ústí řeky Kongo měla krátkého trvání, kdy jejich

sedmiletou nadvládu mezi roky 1641-1648 ukončil vpád portugalských vojsk do Luandy. Portugalci získali Luandu zpět především díky vojenské pomoci z Brazílie (Postma 1990).

Vliv a moc cabinských rodin se v průběhu 18. a 19. století zvyšovala tak, že nakonec došlo k přetrhání vazalského vztahu státu Ngojo s manikongem, který již nedokázal uplatňovat svou moc na územích se silnými vazbami na evropské mocnosti. To se projevilo především v polovině 18. století, kdy na pobřeží Ngoja soustředilo své zájmy čím dál tím víc evropských států v čele s Portugalskem. Důvodem byl nejen obchod s otroky, ale také přístup k řece Kongo, která byla hlavní cestou dále do afrického vnitrozemí. Portugalcům začali v Cabindě postupně konkurovat Britové a Francouzi, kteří zde navyšovali své obchodní stanice. Roku 1758 proto vydal mangojo Mambouk Puna dekret, který uznává exkluzivní obchodní práva Portugalců v regionu a ultimátem vyzval Brity, aby stáhli své vojenské lodě z cabinských přístavů. Britové pak na oplátku nehodlali uznat výsadní práva Portugalců.³⁹

Přestože Britové neměli výrazné ambice rozsáhle okupovat území při ústí řeky Kongo, snažili se udržet dominantní námořní postavení v západní Africe a vliv na řece Kongo. Protože se britské koloniální zájmy soustředily především na oblast zlatého pobřeží Guinejského zálivu a Indie, bylo pro Brity okolí řeky Kongo důležité. Zde mohli skrze místní stanice doplňovat zásoby a čerstvou vodu na cestě do Indie a zpět (Johnston 2011).

Poslední evropskou mocností, která se dokázala úspěšně prosadit na území severně od řeky Kongo, byla Francie. Významnější francouzské osady vznikaly až ke konci 18. století a to zejména v oblasti pobřeží Loango. Za vzestupem francouzského vlivu v regionu stály mimo bohaté obchodní stanice s otroky také francouzské misie, které úspěšně šířily katolickou víru mezi místním obyvatelstvem. V roce 1783 dokonce Francouzi okupovali, i když pouze jeden jediný rok, město Cabinda, které bylo do té doby výsadou portugalské a britské sféry vlivu.⁴⁰ Důkazem francouzských koloniálních úspěchů konce 18. století byl fakt, že se francouzština v té době stala obchodním jazykem většiny stanic

---

³⁹ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article11.html>, 13. 3. 2014.

⁴⁰ Dostupné na: <http://www.cabinda.net/Cabinda02.html>, 13. 3. 2014.

ležících severně od řeky Kongo. Za francouzským úspěchem stojí mimo jiné i odlišná koloniální politika od jejich konkurentů v regionu, kterými bylo Holandsko a Velká Británie. Obě velmoci se soustředily především na obchod a nezakládaly zde větší osady ani nevysílaly náboženské misie (Martin 1970).

Na přelomu 18. století a 19. století však francouzský vliv opadl a to především kvůli dění v Evropě, kde v roce 1789 proběhla Velká francouzská revoluce, a následovaly Napoleonské války. Francouzi si udrželi své výsadní postavení na území Loanga a severně od něj, avšak ve zbytku regionu severně od řeky Kongo opět převládl lusofonní a britský vliv (Hall 2009). Větší roli v oblasti Konga začali Francouzi hrát znovu až v druhé polovině 19. Století, kdy se k nim přidala i další evropská mocnost Belgie.

V období druhé polovině 19. století rozdělila evropská patronace a její vliv cabindské rody uvnitř Ngoja na dva tábory. Rod Puna dokázal na portugalskou stranu přetáhnout část rodu Franque a také rod Nkata Kolombos, který za slíbené roční penze ze strany Portugalců zpřetrhal své vztahy s Brity. Jediný, kdo zůstal věrný Britům, byl stále vlivný Luemba Franque, který spravoval Portugalci vytouženou oblast Porto Rico. Portugalci nakonec po krátké době odporu baštu rodu Franque získali (Martin 1987). Obě evropské mocnosti pak došly ke společnému závěru, že bude lepší spolupracovat a strategicky si rozdělit oblast Cabindy a ústí řeky Kongo. Hlavním důvodem byl sílicí vliv Belgičanů a Francouzů v regionu, který vyústil v založení měst Leopoldville a Brazzaville při březích řeky Kongo. Francouzi totiž roku 1882 formálně vytvořili ze svých regionálních držav Brazzaville, Loango a území dnešního Gabonu kolonii Francouzské Kongo (Drayton – Rathbone – Lewis 2013). Portugalci a Britové zareagovali na dění v regionu podepsáním smlouvy o Kongu z roku 1884, která uznala portugalskou svrchovanost severně od řeky Kongo, zároveň zaručila Britům výsadní právo plavby po řece Kongo a společně s Portugalci kontrolu jeho ústí (Jones 2014).

Dohoda mezi Portugalci a Brity pobouřila ostatní evropské mocnosti, které měly také své zájmy v jihozápadní Africe, a proto byla na přelomu let 1884 a 1885 svolána konference do Berlína. Řešilo se zde rozdělení sféry vlivu a regulace expanze evropských mocností v Africe. Hlavním poraženým se na

konferenci stalo konžské obyvatelstvo, které zde nemělo výrazného zastoupení a skončilo tak v moci Evropanů. Co se týče evropských velmocí, tak nejvíce poškozenou velmocí bylo Portugalsko, jelikož jediné co mu severně od řeky Kongo zbylo, byla dnešní oblast Cabindy. Naopak jasným vítězem se stala Belgie v čele s Leopoldem II., pod jehož správou přišla většina konžského území⁴¹ o rozloze 77x větší, než byla samotná rozloha Belgického království. V roce 1885 vznikla na tomto území belgická kolonie Svobodný stát Kongo. Důležitým výsledkem konference bylo zmezinárodnění řeky Kongo, což uspokojilo Brity, kteří se obávali francouzského ovládnutí řeky. Francii vyšla z konference též vítězně, když bylo mezinárodním společenstvím uznáno Francouzské Kongo jako francouzská kolonie (Drayton – Rathbone – Lewis 2013).

Mezi Portugalci zněly dokonce hlasy, které byly přesvědčeny o tom, že ponechání si ořezaného území Cabindy byla chyba a že se jedná o další důkaz portugalské koloniální neschopnosti. Argumentem jim byl ekonomický potenciál exklávy, který měl daleko do dob bohatého obchodu s otroky a okolní břehy, které jsou dnes zlatým dolem Angoly, byly natolik mělké, že zde stěží mohl vzniknout nějaký větší přístav. Podle nich by se Cabinda do budoucna stala bezednou dírou polykající portugalské a angolské investice. Cabindskými obchodními komoditami té doby byly hlavně tropické dřeviny, palmový olej a obilniny, pro Portugalce ne příliš lukrativními (Martin 1987).

3.1.3 Politické a sociální změny v Cabindě v 19. století

Stejně tak, jak se měnila v 18. a 19. století mocenská struktura státu Ngojo, měnilo se i složení obyvatelstva. Jak bylo zmíněno v první kapitole, konžské obyvatelstvo Ngoja a okolních království využívalo místní diaspory, která silně ovlivňoval migraci konžské obyvatelstvo v regionu. Tradice diaspory se ještě více prohloubila právě v 19. století, kdy sílil vliv Evropanů na pobřeží. Mimo pracovní příležitosti sem mířili obyvatelé vnitrozemí také kvůli možnosti vzdělání. S příchodem evropských misí v druhé. pol. 19. století vznikly na cabindském pobřeží školy. Zasloužil se o to především francouzský misionář

---

⁴¹ Součástí získaného území byl i úzký pruh pevniny sahající k pobřeží Atlantického oceánu, oddělující Cabindu od Angoly.

Perés du Saint-Espirit, který v roce 1873 založil v oblasti Cabindy první školy. Obyvatelé Cabindy tak byli mezi první lidmi středozápadní Afriky, kteří měli možnost získat základní vzdělání. To jim však nezaručovalo jistotu zisku práce v Cabindě a proto odcházeli do oblastí, kde uplatnili své získané znalosti (Martin 1987).

Kvůli zmíněnému zrušení obchodu s otroky nebylo v Cabindě tolik lukrativních pracovních příležitostí. Po zisku vzdělání odcházelo mnoho Cabind'anů na jih do Angoly, kde mohli uvnitř portugalské administrativy uplatnit své znalosti. Stali se zde součástí tzv. *assimilado*⁴² komunity v rámci angolské společnosti. Dokladem silné cabindské populace v Luandě byla zpráva generálního guvernéra Angoly, který poznamenal, že se do jeho domu dostavilo tisíce Cabind'anů, aby vyslovilo pokoru, jak bylo v té době v Angole dobrým zvykem. Cabind'ané zakládali komunity spíše ve větších městech, jako byly Luanda, Benguela nebo Ambriz. Častými destinacemi byly také francouzské oblasti Pointe-Noire či Brazzaville⁴³ (Martin 1977).

3.2 Od portugalského protektorátu po integrální součást Angoly

3.2.1 Portugalská správa Cabindy

Výsledky Berlínské konference vyvolaly mezi Cabind'any silné rozhořčení, jelikož se jednalo o budoucnost Cabindy bez jejich účasti. Rod Puna v čele s Manuelem Josém⁴⁴ se proto rozhodl zajistit bezpečí Cabindy před cizími mocnostmi patronátní smlouvou s odvěkým spojencem Portugalskem. V roce 1885 byla podepsána smlouva ze Simulambuca, která zavazovala Portugalce k ochraně Cabindy, zaručovala teritoriální integritu území a měla ponechat místním rodům jejich autoritu. Vše, až na poslední požadavek, bylo Portugalci naplněno. Velká část autority místních rodů totiž přešla v roce 1887 na prvního portugalského guvernéra Cabindy, kterým se stal Joao de Bissac das Neves

---

⁴² Sociální a právní status pro domorodce, kteří přejali portugalský jazyk a způsob života. Do budoucna se měli *assimilado* stát Portugalcům rovnocennými (Klíma 2008).

⁴³ Zde cabindští imigranti pracovali jako učitelé, úředníci nebo dokonce jako vojenští důstojníci.

⁴⁴ Manuel José Puna si tím vysloužil titul barona Cabindy, který se stal titulem dědičným a zajišťoval tak rodu výsadní postavení v rámci Cabindy (Martin 1977).

Ferreira. Součástí smlouvy ze Simulambuco byly ještě dvě ne tak známé, avšak významné smlouvy. Šlo o smlouvy Chinfuma z roku 1883 a Chicamba 1884, které rozšiřovaly území pod portugalskou správou. Městské státy Chinfuma a Chicamba byly pobřežními oblastmi království Kakongo. Portugalci tak získali do své správy celé pobřeží dnešní exklávy Cabinda (Ryan – Mullen 1997). Území tak bylo spravováno jako samostatný portugalský protektorát až do roku 1956, kdy byla Cabinda začleněna do Angoly.⁴⁵

Rozdíl mezi oběma portugalskými zámořskými územími byl dle smlouvy v tom, že zatímco Cabinda fungovala jako protektorát s pravomocemi danými smlouvou ze Simulambuca, Angola byla klasickou zámořskou kolonií⁴⁶ závislou na mateřském státě, v tomto případě Portugalsku. (Porto: 2003).

Od počátku existence Cabindy jako portugalského protektorátu si byli Portugalci vědomi potenciálních problémů geografické oddělenosti svých držav v jihozápadní Africe. Otázkou bylo, jak efektivně spravovat Cabindu a zbytek Angoly, které byly odděleny územím Kongo-Kinshasa. Navíc spravování dvou administrativně oddělených jednotek bylo finančně náročné. Bylo tedy připraveno několik návrhů, jak zajistit postupnou integraci exklávy do zbytku Angoly. V roce 1887 došlo k realizaci jednoho z návrhů, který navrhoval spojit Cabindu s angolskou provincií Kongo⁴⁷ na levém břehu stejnojmenné řeky v jednu správní oblast. Hlavním městem nově vzniklého distriktu Kongo se stalo město Cabinda. Výhodou propojení obou oblastí měla být minimalizace cabindské izolace a snadnější zajištění jejího ekonomického rozvoje v rámci Angoly. Fungování nové administrativní jednotky však nebylo bezproblémové, a to kvůli složité komunikaci mezi generálním guvernérem v Luandě a guvernérem distriktu Kongo sídlícím v Cabindě. Roku 1917 bylo hlavní město distriktu Kongo přesunuto z Cabindy na levý břeh Konga do města Maquela do Zombo (Martin 1987).

---

⁴⁵ Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article11.html>, 15. 3. 2014.

⁴⁶ Z hlediska mezinárodního práva se jedná o závislé území bez vlastní vlády, na které uplatňuje suverenitu jeho mateřský stát. Mateřský stát rozhoduje o tom, do jaké míry může, pokud vůbec, daná kolonie zasahovat do své domácí politiky (Aust: 2010).

⁴⁷ Historicky se jednalo o srdce Konžského království, kde se nacházelo sídlo manikonga a zároveň konžské hlavní město Mbanza Kongo. Součástí tohoto území byl i vazalský stát Sojo s významnými obchodními stanicemi (Klíma 2008).

Mezi roky 1917-1946 byl status Cabindy mnohokrát změněn, což je důkazem, jak složité bylo pro Portugalce zajistit fungující správu Cabindy. Zprvu byla součástí distriktu Kongo, avšak v roce 1933 při vyhlášení nové ústavy Salazarova „Nového státu“, tzv. Estado Novo, byl novým koloniálním zákonem změněn status Cabindy na samostatnou portugalskou zámořskou kolonii s vlastním guvernérem. Koloniální politiku Nového státu pak dovršila „Organická listina portugalské koloniální říše“, která měla zajistit správní reformu kolonií a definovat cíl kolonialismu. Cílem kolonialismu bylo dosáhnout asimilace původního obyvatelstva a integrace domorodých společností v koloniích do portugalského národa. Portugalské kolonie se tak staly integrálními zámořskými oblastmi Portugalska (Klíma 2008).

V roce 1956 byly přijaty nové dodatky ke Koloniálnímu zákonu, které definitivně ukončily status Cabindy jako oddělené portugalské kolonie a ustanovily Cabindu správní oblastí zámořské provincie Angola pod koloniální autoritou generálního guvernéra Angoly.⁴⁸

3.2.2 První osvobozenecká hnutí

V roce 1961, kdy vypukla angolská válka za nezávislost, operovalo na území Angoly i mimo něj několik angolských osvobozeneckých hnutí. Důvodem nejednotnosti osvobozeneckých hnutí byla etnická diverzita uvnitř Angoly, kdy na jedné straně stálo levicové hnutí Lidové hnutí za osvobození Angoly (*Movimento Popular de Libertação de Angola*, MPLA) s dominantní základnou etnika Mbundu a na druhé straně konžské hnutí Národní osvobozenecká fronta Angoly (*Frente Nacional de Libertação de Angola*, FNLA)⁴⁹. Jediné, co tyto hnutí spojovalo, byl boj za nezávislost na Portugalsku. Jinak mezi sebou vedly obě hnutí četné spory, které jen zpomalovaly osvobozenecká snažení (Malaquias 2000).

Nepřehlednou situaci uvnitř Angoly podtrhával partyzánský charakter boje místních hnutí, která skrze své základny v sousedních státech útočila na portugalské jednotky na severu země. Centrem vojenských konfrontací se tak

---

⁴⁸ Dostupné na: <http://www.cabinda.net/Cabinda02.html>, 16. 3. 2014.

⁴⁹ Angolská národní osvobozenecká fronta, která vznikla roku 1962 sloučením UPA a angolské demokratické strany PDA ve městě Léopoldville (Klíma 2008).

mimo Luandu stala také Cabinda, která díky vnitrozemí pralesa Mayombe byla ideálním místem pro partyzánské výpady. Význam Cabindy se ještě zvýšil, když byla v Brazzaville vybudována vojenská základna hnutí MPLA, která odtud vysílala své vojáky do boje. Ostatní hnutí také budovaly své základny v sousedních státech. Využívaly totiž nejasných hranic mezi Cabindou a oběma Kongy, které vedly hustým pralesem Mayombe (Miller 1975).

Působení jednotek MPLA na území Cabindy vyvolávalo vlnu nevole a to především mezi představiteli cabindského Hnutí za osvobození enklávy Cabinda (*Mouvement de Libération de l'Enclave du Cabinda*, MLEC), které reprezentovalo dlouhodobé snahy Cabind'ánů o odtržení od Angoly. MLEC založil na konci 50. let v Brazzaville Luís Ranque Franque s pomocí zde žijících emigrantů z Cabindy. Hnutí si zakládalo na svém etnickém původu a komunikovalo mezi sebou jazykem fiote. Pro komunikaci v mezinárodním prostředí používali francouzštinu, aby demonstrovali svou odlišnost od lusofonní Angoly a Portugalska. Hlavním spojencem MLEC v regionu bylo Kongo-Brazzaville (Martin 1977).

Rozštěpenost osvobozeneckých hnutí nebyla pouze angolským fenoménem. Na území Cabindy se v 60. letech postupně etablovaly společně s MLEC další dvě osvobozenecká hnutí. První z nich bylo hnutí Akční výbor národní jednoty Cabind'ánů (*Comite d'acção de União Nacional Cabindesa*, CAUNC), které vzniklo odštěpením od MLEC. Pak tu byla separatistická organizace Svaz Mayombů (*Aliança Nacional do Mayombe*, ALLIAMA), které působilo převážně v cabindském vnitrozemí a reprezentovalo zájmy mayombských domorodců. Důvodem nejednotnosti cabindských osvobozeneckých hnutí byla především klanová skladba obyvatel Cabindy (Ryan – Mullen 1997).

V roce 1962 se v New Yorku sešla 4. Komise o dekolonizaci pod záštitou OSN, která mimo jiné požadovala nezávislost pro zbývající africké kolonie. Dekolonizace měla probíhat pod dohledem nově vzniklé Organizace africké jednoty. V roce 1964 uznal OAJ na základě deklarace OSN⁵⁰, která umožnila koloniálním územím a jejím obyvatelům právo na sebeurčení v rámci stávajících

---

⁵⁰ Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and People.

hranicích⁵¹, Cabindu jako 39. africký stát, který má být dekolonizován. Sled těchto událostí přiměl rozhádaná hnutí⁵² ke spolupráci a nakonec i ke vzniku společné osvobozené fronty FLEC v roce 1963 (Ryan – Mullen 1997). Tento fakt se stal hnací silou cabindských separatistů, kteří tak získal hodnotný argument v boji za nezávislost. Bohužel v 70. letech se tato deklarace OSN dostala do střetu s protichůdným principem teritoriální integrity, který zastávala většina angolských politických hnutí a který nakonec v rámci Angoly zvítězil (Koné 1998).

V době angolské války za nezávislost fungovala FLEC spíše jako politické hnutí, které ze své základny ve městě Pointe Noire politicky tlačilo na OAJ a mezinárodní společenství za účelem práva Cabindy na sebeurčení. Podporu získalo hnutí hlavně ze strany konžského prezidenta Abbeho Youloua, jehož snem bylo začlenit Cabindu do Konga-Brazzaville.⁵³ FLEC jako celek stála nesmiřitelně proti všem ostatním osvobozeným hnutím a proudům. Nedobré vztahy měla FLEC především s MPLA, která často obviňovala FLEC z oportunismu a tribalismu (Martin 1977).

Na konci 60. let hlavní angolské odbojové skupiny FNLA, MPLA a Národní osvobozená fronta Angoly (*União Nacional para la Independência Total de Angola*, UNITA) pokládaly teritoriální jednotu Angoly, včetně Cabindy, za základní podmínku politické transformace Angoly, hnutí FLEC svým separatismem přispělo k úplnému roztržení odboje. Po celou dobu války tak neexistoval žádný jednotný odboj proti Portugalcům. V roce 1967 vznikla exilová vláda FLEC, která se usadila blízko cabindské hranice ve městě Tshela v Kongu-Léopoldville. Do ukončení války pak FLEC výrazně vojensky nezasahovala do osvobozených aktivit a spíše se soustředila na dění uvnitř Cabindy (Bissonnette: 1991).

Na počátku roku 1974 stály všechna tři angolská hnutí za nezávislost na pokraji porážky. Vzhledem k neschopnosti spolupracovat neměly šanci na úspěch. Živou vodou se jim stala nadcházející politická krize v Portugalsku, která vyvrcholila karafiátovou revolucí. Na jaře roku 1974 došlo v Portugalsku

---

⁵¹ Dostupné na: <http://legal.un.org/avl/ha/dicc/dicc.html>, 20. 3. 2014.

⁵² MLEC, CAUNC a ALLIAMA.

⁵³ Dostupné na: <http://www.cabinda.net/Cabinda02.html>, 17. 3. 2014.

k vojenskému státnímu převratu, kdy byla nenásilnou cestou svržena pravicově autoritářská vláda reprezentující období Salazarova Nového státu. Vznikla tedy Třetí republika, která přinesla implementaci demokratických reforem (Ryan – Mullen 1997).

Velkou nadějí v nové portugalské vládě pod taktovkou generála Antónia de Spínola, který propagoval politiku dekolonizace a práva zámořských provincií na sebeurčení, viděla fronta FLEC. V červnu 1974 umožnila portugalská vláda FLEC založit své politické sídlo v hlavním městě Cabinda. Několik měsíců na to prohlásil portugalský ministr zahraničí, že vláda hodlá zorganizovat referendum o nezávislosti Cabindy. Avšak než k referendu došlo, byla svržena vláda prezidenta Spínola a moci se chopilo levicové hnutí v čele s prezidentem Franciscem Gomešem. Tato vláda sympatizovala s angolským hnutím MPLA, čímž pohřbila naději FLEC na získání nezávislosti mírovou cestou. (Ryan – Mullen 1997).

MPLA v té době okupovala hlavní město Cabinda a další významné přístavy Cabindy. Přesto FLEC v listopadu 1974 vyhlásila úplnou nezávislost cabindského území, na což MPLA reagovala zásahem svých jednotek ve městě Cabinda ve spolupráci s portugalskými vojáky, avšak FLEC za podpory vojenských hnutí okolních států zahájila útokem na pohraniční stanice MPLA svou vlastní válku za nezávislost (Bissonnette: 1991).

V polovině ledna 1975 proběhla v portugalském letovisku Alvor schůzka všech tří zástupců angolských hnutí a portugalské vlády, na které byla přijata dohoda o získání angolské nezávislosti. Dohoda ustanovila MPLA, UNIT a FNLA jako jediné zákonné představitele angolského lidu. Území Angoly je dle smlouvy nedělitelnou entitou ve svých současných geografických hranicích, kdy Cabinda tvoří integrální a nezcizitelnou součást angolského teritoria. Skrze dohodu z Alvore došlo k anexi Cabindy Angolou, o které Angola snila už od 18. století.⁵⁴

---

⁵⁴Dostupné na: http://www.un.org/en/decolonization/pdf/decolonization/decon_num_4-1.pdf, 17. 3. 2014.

4 ANALÝZA VZTAHŮ CABINDY S ANGOLSKOU VLÁDOU

Než bude plně věnována pozornost analýze a charakteru vztahů mezi představiteli Cabindy a angolskou vládou, je důležité si říct, kdo přesně historicky reprezentoval politické zájmy Cabindy jak uvnitř Angoly, tak na mezinárodní úrovni.

V předešlé kapitole byla zmíněna jako hlavní politické hnutí reprezentující Cabindu fronta FLEC. Ta se ukázala během angolské války o nezávislost jako neefektivní, když nedokázala především kvůli své vnitřní nejednotnosti předejít angolské anexi. Stejný problém nejednotnosti pak během angolské občanské války znemožnil FLEC využít nestabilní politické situace Angoly a vydobýt si na ní nezávislost. V následujících odstavcích bude stručně popsáno postavení FLEC během angolské občanské války, která vypukla mezi hnutími MPLA, UNITA a FNLA po zisku angolské nezávislosti v roce 1975.

4.1 Fronta FLEC v době angolské občanské války

V polovině 70. let došlo k opětovnému rozkolu uvnitř FLEC. Dopomohla tomu především nepřehledná situace vyvolaná angolskou občanskou válkou. Velkou roli v rozštěpení FLEC hrály sousedské státy, které se snažily využít nestability občanské války a skrze podporu nově vzniklých frakcí FLEC ovlivňovat dění v Cabindě (Mabeko-Tali 2003). Hlavním podnětem angažovanosti cabindských sousedů bylo ovládnutí ropné produkce, která roku 1974 činila v průměru 150 000 barelů ropy za den (Adelman 1975). První z těchto frakcí byla frakce FLEC-Nzita, která svým vznikem reagovala na okupaci Cabindy jednotkami MPLA. V čele FLEC-Nzita stál viceprezident exilové vlády FLEC Tiago Nzita (Martin 1977). Akce Nzity nezůstala bez povšimnutí. Prezident exilové vlády FLEC Ranque Franque odpověděl založením frakce FLEC-Franque se sídlem v Kinshase. Za jeho frakcí stála silná podpora Zairu v čele s prezidentem Mobutem Sese Sekem, který požadoval cabindskou nezávislost. Za podporou cabindské nezávislosti okolními státy stála především snaha získat přístup k tamním ropným zdrojům (Gleijeses 2002).

Zair však nebyl jedinou zemí, kterou lákalo území Cabindy a jeho ropné bohatství. Republika Kongo se rovněž snažila zajistit si svou sféru vlivu v rámci

Cabindy. Stejně jako Zair také Republika Kongo v čele s levicovým prezidentem Marien Ngouabi neuznala dohodu z Alvor a trvala na právu Cabindy na vlastní sebeurčení. Svůj vliv v Cabindě uplatňoval Ngouabi skrze frakci FLEC-Tchioufou, do které byl dosazen cabindský rodák Alexander Tchioufou⁵⁵, který však strávil většinu života v Republice Kongo (Mabeko-Tali 2003). Prezident Ngouabi však brzy odvolal Tchioufou a dosadil na jeho post bývalého konžského generála Alfreda Raoula, který měl svými zkušenostmi zefektivnit boje frakce FLEC za nezávislost. Spíše však šlo o snahu posílit konžské zastoupení uvnitř frakce a v samotné Cabindě. Sám Ngouabi se nechal slyšet, že by rád ustanovil Cabindu nezávislým státem, jehož vláda by byla vázána na konžskou vládu v Brazzaville. Konečným stádiem vztahů obou států mělo být vytvoření společné politické unie (Gleijeses 2003).

Brzké vystřízlivění z Ngouabiho představ přinesl silný odpor MPLA, která nechtěla o cabindské nezávislosti ani slyšet. Paradoxem bylo, že v průběhu občanské války byla Republika Kongo spojencem MPLA. Skrze území Republiky Kongo totiž vedla jediná možná cesta dodávek zbraní pro jednotky MPLA. Přes angolské přístavy to nešlo, neboť se zde stále nacházely portugalské vojenské jednotky. Skrz Zair cesta také nevedla, jelikož Mobutu preferoval jednotky FNLA, což bylo opět paradoxem, protože zároveň podporoval frakci FLEC-Franque. Spory mezi prezidentem Ngouabim a MPLA nakonec vyřešil až zásah kubánských nejvyšších představitelů, kteří dali najevo, že stojí na straně MPLA. Ngouabi nakonec ustoupil a vzdal se nároků na Cabindu, už jen kvůli výhodám⁵⁶, které plynuly ze vztahů s Kubou. Ngouabi si uvědomil, že bez zahraniční podpory by Republika Kongo neměla šanci uspět v přímé konfrontaci o Cabindu proti mobutovskému Zairu (Gleijeses 2003).

Na konci 70. let došlo z iniciativy Ranque Franquea opět k renovaci FLEC, která vyústila ve vytvoření vojenského hnutí Vojenské velení za liberalizaci Cabindy (*Comando Militar para a Libeartacao de Cabinda* –

---

⁵⁵ Tchioufou před tím pracoval v Brazzaville jako generální ředitel dceřiné společnosti francouzské ropné korporace Elf (Mabeko-Tali 2003).

⁵⁶ Mezi tyto výhody patřilo například poskytování kubánského vojenského vzdělání a výcviku budoucích konžských generálů. Dobré vztahy s Kubou znamenaly také strategickou podporu od Sovětského svazu (Gleijeses 2003).

CMLC) v roce 1977. Snahou hnutí bylo sjednotit roztržité frakce a reorganizovat FLEC na demokratických základech (Africa Reaserch Bulletin 2006). Kompaktnost tohoto hnutí však neměla dlouhého trvání. Mezi roky 1980-1985 došlo k rozdělení CMLC na dvě revoluční fronty. První z nich byla fronta FLEC-FAC, která se stala hlavní vojenskou frakcí FLEC. FLEC-FAC si vybudovala v rámci Cabindy silné postavení, za které z větší části vděčila finanční a materiálové podpoře zairského prezidenta Mobutu Sese Seka. Proto také po jeho svržení v roce 1996 nastal úpadek vlivu FLEC-FAC (Shantz 2006). V čele hnutí stanul Tiago Nzita, který tak navázal na svoji osvobozenickou frakci z poloviny 70. let. Cílem Nzity bylo vybudovat nezávislou republiku Cabinda. Ze svého pařížského exilu tak dal vzniknout „virtuální“ Federativní republice Cabinda. Administrativně byla republika rozdělena do sedmi distriktů, které fungovaly na základech právního systému historického království Ngojo. Federální vláda v čele s Nzitou byla jedinou autoritou na území Cabindy, bez jejíhož schválení nemohly na území Cabindy probíhat žádné občanské, soukromé či komerční aktivity. Problémem této republiky bylo, že existovala pouze na papíře (Porto 2003).

Druhou z nově vzniklých frakcí byla fronta FLEC-Renovada, jejíž exilová vláda ve Francii sepsala chartu FLEC republiky Cabinda. Článek sedm z charty popisoval zisk nezávislosti Cabindy diplomatickou cestou skrze uznání práv cabindských občanů na sebeurčení. Článek osm nicméně stanovil vojenské osvobozenické mise jako ochrannou prevenci před silnějšími utlačovatelskými jednotkami. V čele této exilové vlády stál Anny da Silva Kitembo, který se snažil prostřednictvím úzkých vztahů s Portugalci dosáhnout na území Cabindy referenda. Fronta stále vnímala Cabindu jako portugalský protektorát, protože na dohodě z Alvor se nepodílel žádný představitel FLEC, jakoby tedy dohoda neexistovala (Porto 2003).

V roce 1994 byl přijat Lusacký protokol⁵⁷, který měl ukončit dvě desetiletí trvající občanskou válku mezi frontami MPLA a UNITA. K jednání o míru však

---

⁵⁷ Podstatou Lusackého protokolu bylo vytvoření demokratického uspořádání podobného konsociální demokracii, kdy v čele Angoly stál vůdce MPLA José Eduardo dos Santos a post viceprezidenta byl nabídnut vůdci UNITA Jonasovi Savimbimu, který však tento post odmítl (dostupné na: <http://www.nytimes.com/1995/06/18/world/angolans-offer-rebel-leader-a-top-post.html>, 25. 3. 2014).

nebyli přizváni žádní představitelé z cabindských osvobozeneckých hnutí (Shantz 2006). Neshody o rozdělení vládních postů a spravování ropných zdrojů nakonec vedly k opětovnému rozpoutání konfliktu. Definitivně tak byla občanská válka ukončena v roce 2002, kdy jednotky MPLA zavraždily vůdce UNITA Jonase Savimbiho. Vítězná MPLA tak mohla soustředit velkou část svých vojenských aktivit na oblast Cabindy, kde sílily separatistické tendence (Klíma 2008).

Politické snahy v 80. a 90. letech⁵⁸ o diplomatické vyřešení složité otázky práva Cabindy na nezávislost vždy ztroskotaly na neschopnosti mezi frakcemi FLEC a centrální vládou se domluvit. Angolská vláda argumentovala tím, že je těžké vést konstruktivní dialog s představiteli frakcí FLEC, které nejsou ani schopné se domluvit mezi sebou. Důvodů nejednotnosti cabindských frakcí bylo několik. Rozštěpenost frakcí byla z velké části dána odlišnou zkušeností z historické diaspory kolem řeky Kongo. Vůdci těchto frakcí, jako byl Ranque Franque či Alexander Tchoufou, nezískali vzdělání ve stejných intelektuálních kruzích, nýbrž byli ovlivněni odlišným socio-politickým prostředím zemí, ve kterých žili. To mělo vliv na utváření jejich názorů a postojů, jež byly v tomto případě formovány tak, aby zastávaly zájmy daného státu, v němž politicky působily, v rámci politického a ekonomického soupeření obou Kong. (Mabeko-Tali 2003).

Další příčinou rozpolcenosti frakcí FLEC byla teritoriální a jazykově-kulturní odlišnost obyvatel uvnitř Cabindy. Zájmy obyvatelů vnitrozemí Mayombe se výrazně liší od zájmů obyvatelstva žijícího při pobřeží a ve větších městech. Konfliktní je uvnitř cabindské společnosti také rozdíl mezi frankofonními a lusofonními komunitami, kdy převážně nová lusofonní generace aktivistů, která získala vzdělání v post-koloniální Angole, jen těžko vychází s generací, jejíž sociopolitické a intelektuální kořeny jsou odvozeny od sousedních Kong. V neposlední řadě také hraje velkou roli vliv centrální vlády, která podporuje osobní ambice a zájmy cabindských vůdců skrze lukrativní

---

⁵⁸ Mezi lety 1986-1989 došlo v Brazzaville a v Gabonu k sérii setkání frakcí FLEC s angolskou vládou, které pokaždé dopadly stejně. Představitelé FLEC vystupovali nejednotně a nebylo tedy možné dobrat se společného postupu v řešení vzájemných vztahů (Mabeko-Tali 2003).

nabídky uvnitř angolské administrativy, což vede k dezercím a korupci uvnitř provinční vlády Cabindy (Mabeko-Tali 2003).

4.2 Politika centrální vlády v rámci Cabindy

Politika centrální vlády v čele s prezidentem Josém Eduardem dos Santosem se od poloviny 70. let výrazně nezměnila, přestože na počátku 90. let prošla Angola významnou změnou, kdy mělo dojít k transformaci socialistické republiky na demokracii. Výsledkem byl však spíše vznik demokracie s klientelistickým charakterem, jež byla potvrzena prvními „demokratickými“⁵⁹ volbami v roce 1992. Výsledky voleb ponechaly do té doby vládnoucí stranu MPLA v čele Angoly.⁶⁰

Charakter vládnutí MPLA se zakládá na dvou významných fenoménech, které utváří vládní politiku vůči provinciím, převážně těm s nerostným bohatstvím. Jedná se o fenomény petro-kapitalismu a petro-násilí, které jsou klíčovými vládními nástroji k dosažení ekonomických zájmů a politické moci v Cabindě. Tato vládní politika však jen prohlubuje pocit odcizení a beznaděje uvnitř nestabilní enklávy, čímž posiluje separatistické tendence místních frakcí (Reed 2009).

4.2.1 Petro-kapitalismus jako nástroj politiky

Petro-kapitalismus v kontrastu s běžným kapitalismem funguje na předpokladu „bohatství bez práce“, kdy jsou výnosy z prodeje ropy distribuovány do rukou vybraných vládních představitelů, kteří jsou loajální vůči systému a tedy hodnoceni podle jejich politického postavení než dle odvedené práce (Collier – Hoeffler 2002). Takto nastavený systém pak vede k tzv. petrodolarovému patronátu, který dokáže vytvořit politický a ekonomický systém v kontextu relativního zmatku. Výsledkem angolského patronátu bylo za podpory prezidenta dos Santose vytvoření tzv. smluvní demokracie, která funguje na principech v podstatě oligarchických, kdy politika vzniká na dohodě mezi

---

⁵⁹ V roce 1991 však byl přijat zákon, který fakticky vyloučil cabindská hnutí z účasti na parlamentních volbách. Zákon nařizoval stranám, že podmínkou účasti v parlamentních volbách je podpora strany minimálně v 10 z 18 angolských provincií (Porto 2003).

⁶⁰ Dostupné na: <http://www.hrw.org/reports/1994/11/01/arms-trade-and-violations-laws-war-1992-elections>, 24. 3. 2014.

nejvlivnějšími skupinami a jednotlivci ve státě. Vztahy mezi těmito aktéry a státem jsou vybudovány na silném klientelismu. Mezi patronátní jednotlivce patří hlavně členové politického establishmentu, kteří strategicky investují petrodolary do patronátních a bezpečnostních sítí tak, aby si zajistili neustálý přístup ke zdroji ropných rent (Hodges 2003).

Petro-kapitalismus funguje v Angole díky centralizované struktuře vlády, kdy prezident disponuje silnými pravomocemi⁶¹. Praxe petro-kapitalismu má za následek nepříznivé dopady na obyčejné obyvatelstvo žijící v těžařských regionech. Obyvatelé jsou díky patronátním praktikám vyloučeni z přerozdělování ropných výnosů. Přitom dle produkce ropy vychází na jednotlivého Cabind'ana zhruba tisíc dolarů na hlavu za rok. Místo zajištění širší populaci stejné nároky na výnosy z ropy, prezident Santos živí ropnými výnosy korupci patronátních sítí a destabilizaci opozičních hnutí (Reed 2009). Politika vyloučení obyvatelstva z vlastního bohatství Cabindy pak jen více prohlubuje separatistické nálady a podporu hnutí FLEC cabindským obyvatelstvem.

4.2.2 Petro-násilí jako nástroj politiky

Druhým z vládních politických nástrojů je petro-násilí, které má horší dopady na život obyvatel Cabindy, než korupcí prorostlá byrokracie petro-kapitalismu. Petro-násilí zahrnuje financování konfliktů a kontrolu ropných zásob z ropných výnosů. Dále má petro-násilí za následek degradaci ekosystému, kterou místní obyvatelé nevnímají tak aktuálně, jako násilí na nich páchané angolskými jednotkami, avšak do budoucna je degradace ekosystému existenční hrozbou pro místní obyvatelé (Reed 2009).

Mezi roky 1993-2000 poskytovala MPLA 500 miliónů dolarů z ropných výnosů na válečné aktivity. Navzdory ukončení občanské války v roce 2002 vzrostly výdaje centrální vlády ze státního rozpočtu na obranu a udržování pořádku z 13 % v roce 2004 na 18 % v roce 2005. To se týkalo především Cabindy, kam byly v témže období vyslány Angolské ozbrojené síly (*Forças*

---

⁶¹ Prezidentské pravomoci umožňují hlavě státu navrhnout jak exekutivní, tak legislativní představitele. Dále prezident jmenuje premiéra, Radu ministrů, nejvyššího státního zástupce, soudce Nejvyšší soudní rady, guvernéry všech 18 provincií a správce jednotlivých distriktů uvnitř provincií (Reed 2009).

Armadas de Libertação de Angola - FAA, aby potlačily separatistické útoky FLEC a zajistily bezpečnost těžařských komplexů (Reed 2009).

Jednotky FAA zosobňující princip petro-násilí přinesly do Cabindy novou vlnu konfliktů, což mělo za následek zesílení odporu místních vůči centrální vládě. Jednotky sponzorované petro-dolary nadnárodních korporací odstartovaly na území Cabindy konflikt nízké intenzity, skrze který chtěly destabilizovat podporu Cabindanů frontě FLEC. Mezi časté praktiky patřilo vyhrožování, týrání a znásilňování (Ojakorutu – Akinbobola 2012). Známým se stal incident z roku 2003, kdy vládní hlídka zabila 27letého zaměstnance automyčky, který si údajně zpíval protivládní text známého angolského aktivistického interpreta, rappera MCK. Nejdříve ho odtáhla na pláž, kde ho pobodala a nechala ho utopit se. Přihlížejícím pak zakázala pod hrozbou palby se k dotyčnému přiblížit.⁶² Angolská vláda totiž označila FLEC jako teroristickou skupinu, tudíž její podporovatelé tedy Cabindané ohrožují bezpečnost angolského státu.

Otázkou je, zdali aktivity FLEC označit jako terorismus. Důležité je si uvědomit, že právě centrální vláda, která nejčastěji obviňuje FLEC z teroristických útoků, je hlavní příčinou násilných aktivit FLEC. Vzhledem k vládní politice petro-násilí a petro-kapitalismu je FLEC odtržena od politického dění v Cabindě, což ji znemožňuje dosahovat svých politických požadavků nenásilnou cestou. Mezi hlavní „teroristické“ aktivity FLEC patří zajímání rukojmí a únosy, které tak jsou primární taktikou vyjednávání svých požadavků. Mimo jiné tyto aktivity fungují také jako finanční zdroj na obranu proti jednotkám FAA a jako možnost zisku mezinárodní pozornosti. V 90. let a na počátku 21. století došlo k mnoha takovýmto únosům, kde oběťmi byli převážně zaměstnanci mezinárodních ropných korporací.⁶³ (Ojakorutu 2011).

Udržování nastolené politiky angolskou vládou na území Cabindy je také v zájmu nadnárodních korporací, které výrazně přispívají svou činností k nestabilitě regionu. Jednotky FAA v Cabindě chrání ropné komplexy korporací před útoky cabindských separatistů a zároveň střety mezi FAA a FLEC destabilizuje oblast, což je pro společnosti jako Chevron výhodné. Vyhrocená

---

⁶² Dostupné na: <http://www.economist.com/node/21551547>, 26. 3. 2014.

⁶³ V roce 1999 byli zajati čtyři zaměstnanci ropné společnosti v Cabindě původem z Portugalska a Francie za účelem zisku mezinárodní pozornosti v rámci voje za nezávislost (Ojakorutu 2011).

situace totiž nahrává pro Chevron výhodnějšímu uzavírání smluv s centrální vládou (Reed 2009). Spolupráce MPLA s ropnými korporacemi v Cabindě má své kořeny v 70. letech během studené války, kdy si Chevron zajistil výsadní postavení v Cabindě finanční podporou jednotek MPLA v angolské občanské válce. Nic na tom nezměnil ani fakt, že americká vláda vystoupila proti aktivitám Chevronu v Angole, kdy americká administrativa odsoudila úzkou spolupráci mezi Chevronem a komunistickou MPLA.⁶⁴ Spojené státy v té době podporovaly Savimbiho frontu UNITA. (Reed 2009).

Úzké vztahy mezi centrální vládou a Chevronem od počátku přehlížely zájmy místního obyvatelstva, které privatizací části území Chevronem a neochotou společnosti zaměstnat místní pracovní sílu odsunuly Cabinděny z pozice sdílení nerostného bohatství (Ojakorutu – Akinbobola 2012).

Petro-násilí nepředstavuje pouze vojenské či polovojenské hrozby. Představuje totiž hrozbu mnohem větší a to hrozbu environmentální. Těžba ropy se neustále zvyšuje a s ní se zvyšuje i degradace ekosystému v okolí těžbařských komplexů. Právě na znečišťování oceánu a degradaci půdy je vidět, jak nerovnoměrně jsou rozděleny výhody a negativa těžby ropy v Cabindě. Zatímco bohatá nedostupná minorita těží z existence ropných korporací v regionu, zranitelná většina trpí zhoršujícími se životními podmínkami. Dochází tedy ke střetu práva na zisky z těžby mezi právem uživatelů zdroje a právem národa mít užitek z těžby svého přírodního dědictví (Watts 1999).

Komunitám založeným na tradičním zemědělství a rybaření se tak pomalu zmenšují teritoria zisku obživy. Časté úniky ropy do oceánu a korporální restrikce na vzdálenosti od ropných plošin, kde mohou místní rybařit, ponechávají rybářům skromná rybářská teritoria. Vzhledem k tomu, že desetiletí neexistovaly v rámci Angoly žádné regulace omezující znečišťování životního prostředí, zvyšoval se na pobřeží Cabindy počet ropných vrtů velkou rychlostí. Tento trend byl podpořen centrální vládou, která poskytovala ropným společnostem koncese na budování hlubinných vrtů za poloviční ceny ve srovnání například s cenami hlubinných vrtů v Mexickém zálivu (Reed 2009).

---

⁶⁴ V roce 1987 Prezident Reagan donutil Chevron prodat 20 % podílu ropných koncesí italské korporaci Agip. Chevron však nepřestal dále rozšiřovat své operace na území Angoly (Reed 2009).

Jak Chevron, tak ostatní ropné korporace využívají různých prostředků za kompenzaci znečišťování prostředí. Strategicky upřednostňují vyjednávání o kompenzacích před přijímáním regulací. Avšak, co se týče místního rybolovu, finanční obnosy nebo materiální podpora korporátních kompenzací většinou končí v rukou fungujících rybářských podniků než v rukou obyčejných obyvatel, kteří využívají tradičního způsobu rybolovu za použití kánoí ručně pletených sítí. Na rozdíl od komerčních rybářů, kteří disponují motorovými loděmi, nemají místní obyvatelé šanci vyplout dál na moře, kde nehrozí znečištění. Většina rybářů je tak nucena rybařit v znečištěných vodách a následně prodávat a konzumovat kontaminované ryby a jiné mořské živočichy. Vzhledem k tomu, že zprávy o znečištění přicházejí se zpožděním, tak mnohdy rybáři ani netuší, že rybaří v postižené oblasti (Reed 2009).

Korporátní kompenzace či ropou projekty financované z prostředků získaných z prodeje ropy, jako je výstavba škol či zdravotnických zařízení, jsou důležitými kroky k rozvoji oblastí, jako je Cabinda. Finanční kompenzace však mají také svou stinnou stránku, kterou je závislost na těchto kompenzačních příjmech. Samotné peníze totiž nemohou smazat napáchané škody na životním prostředí, spíše jen prohlubují závislost státu na ropě, což řadí Angolu mezi většinu afrických zemí trpících holandskou nemocí. Ta má za následek neschopnost konkurovat v jiných průmyslových či zemědělských odvětvích a tím vytvářet nové pracovní místa. Ekonomika Angoly je vybudována na závislosti na jednom zdroji, což je strategicky nevýhodné a nebezpečné. O to horší je, že angolská vláda svou silnou centralizací a politikou petro- kapitalismu a petro- násilí jen posiluje onu závislost (Watts 1999).

4.3 Sjedení FLEC a mírová smlouva

Politické hnutí FLEC bylo na počátku 21. století zasaženo silnou vlnou vojenských výpadů FAA na území Cabindy s cílem definitivního ovládnutí provincie i s jejími ropnými zdroji a rozvrácení fronty FLEC. To se vládním jednotkám mezi roky 2002-2004⁶⁵ více méně podařilo a to díky politice petro-

---

⁶⁵ V roce 2004 rozhodl prezident Santos o ukončení akce. Přesto zůstalo na území Cabindy zhruba 30 000 vojáků FAA (Stratfor 2008).

násilí a soustavnému terorizování cabinského obyvatelstva. Jednotky FAA neoperovaly pouze na území Cabindy. Centrální vláda, aby překazila podporu FLEC ze strany cabinských utečenců v sousedních státech, využila nejasnosti a nekontrolovanosti hranic mezi oběma Kongy v mayombském vnitrozemí a zaútočila na utečenecké osady jak v Republice Kongo, tak v DRK. Jednalo se o jasné porušení mezinárodního práva⁶⁶, avšak nebylo mezinárodním společenstvím potrestáno (Reed 2009).

Po období zvýšených vojenských konfrontací na území Cabindy přišla vládní MPLA s nabídkou mírové smlouvy, která by zachovala Cabindu angolskou provincií avšak s větším množstvím autonomie. Nikdy však nedefinovala jakou autonomii má na mysli. Spíše soustředila svou pozornost a kritiku na to, že nemá v rámci Cabindy s kým vyjednávat. Rozštěpenost cabinských politických hnutí centrální vládě vyhovovala. To se však změnilo v roce 2004, kdy se v Nizozemsku sešli představitelé obou frakcí FLEC a domluvili se na sloučení v jedinou frontu FLEC.⁶⁷ Sjednocená FLEC se pak dohodla s představiteli katolické církve Cabindy a členy cabinského občanského hnutí Mpalabanda⁶⁸ na založení společného hnutí Cabinské fórum pro dialog (*Cabinda Forum for Dialogue*, FCD). To mělo reprezentovat politické požadavky Cabindy v rámci vyjednávání o postavení exklávy v rámci Angoly a především zájmy Cabindanů (African Research Bulletin 2006).

Na počátku roku 2006 vydala Mpalabanda prohlášení, ve kterém apeluje na Mezinárodní trestní soud, že v Cabindě probíhají ze strany FAA ty samé etnické čistky jako probíhaly ve Rwandě a Jugoslávii.⁶⁹ Jedinou reakcí však byla reakce angolské vlády, která nařídila zastavení všech aktivit hnutí Mpalabanda. Následně bylo občanské hnutí vládou zakázáno z důvodů podněcování násilí a

---

⁶⁶ Nebylo to poprvé, co angolské jednotky překročily ty samé hranice. V polovině 90. let, kdy sužovaly obě Konga vnitrostátní konflikty, využily angolské jednotky nepřehledné situace a obsadily sídlo FLEC-FAC v Pointe Noire, Republika Kongo (Ryan - Mullen 1997).

⁶⁷ Dostupné na: <http://www.irinnews.org/report/51290/angola-cabinda-separatists-merge-to-negotiate-with-government>, 26. 3. 2014.

⁶⁸ Jednalo se o první a jediné občanské hnutí na území Cabindy založené roku 2003 (Reed 2009)

⁶⁹ Dostupná na: <http://www.irinnews.org/report/61248/angola-concern-as-luanda-pushes-through-cabinda-peace-deal>, 27. 3. 2014.

nenávisti v regionu, které však nebyly podloženy žádnými fakty. Mpalabanda podle vlády nefungovala jako občanské hnutí, ale jako politický subjekt.⁷⁰

V červenci toho roku došlo k nečekanému uzavření míru mezi FCD a centrální vládou. Mírová smlouva byla podepsána s hlavním představitelem hnutí FCD Antóniem Bento Bembem, který však smlouvu podepisoval pod tlakem⁷¹ a bez souhlasu většiny FCD. Mírová smlouva zaručovala Cabindě speciální administrativní status, ne však prezidentem slibovanou autonomii. V rámci mírové smlouvy získala FLEC šest klíčových postů ve státní ropné společnosti Sonangol, čtyři vládní posty⁷² a několik postů v provinční vládě Cabindy. Součástí smlouvy byla redukce angolských jednotek v Cabindě a amnestie pro vězněné separatisty. Navrch dostala FLEC odměnu ve výši 20 miliónů dolarů a samotná provincie pak 10 % z výnosů ropy (Reed 2009). Proti nově přijaté mírové smlouvě se postavila většina hnutí FCD, která vzhledem k neúčasti na mírovém vyjednávání smlouvu neuznala. Nejvyšší představitelé cabindské katolické církve a FLEC v čele s Nzitou Tiagem vyloučili Bembeho z FCD a jeho jednání odsoudili (Southern Africa Monitor 2006).

Vzhledem k neuznání mírové smlouvy většinou FCD se tak status quo v rámci Cabindy výrazně nezměnil. Dokladem toho jsou parlamentní a prezidentské volby z roku 2008 a 2012, během jejichž kampaní byla potlačována opoziční média a zavražďování opoziční vůdci.⁷³ Dalším důkazem neutišené situace v Cabindě byl útok ozbrojenců FLEC roku 2010 na autobus převážející fotbalisty Toga na utkání Afrického poháru. Během útoku zemřeli tři Tožané.⁷⁴ Špatnou bezpečnostní situaci a utlačování cabindských obyvatel deklaruje také

---

⁷⁰ Dostupné na: <http://www.amnesty.org/fr/library/asset/AFR12/006/2006/fr/6c7c840e-f9d6-11dd-b1b0-c961f7df9c35/afr120062006en.pdf>, 27. 3. 2014.

⁷¹ Na Bembeho byl v té době vydán Spojenými státy zatykač za únosy amerických zaměstnanců v Cabindě. Angolská vláda tak dala Bembemu ultimátum, že pokud nepřistoupí na mír, bude vydán do Spojených států (Reed 2009).

⁷² V současné době Antonio Bento Bembe okupuje nový post ministra pro spravedlnost a lidská práva (dostupné na: http://www.noruega.ao/News_and_events/Norway-and-Angola-Partners-on-human-rights/#.UzhnDKh_uyY, 27. 3. 2014).

⁷³ Podrobněji na: <http://www.hrw.org/news/2008/08/13/angola-doubts-over-free-and-fair-elections>, 27. 3. 2014.

⁷⁴ Dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8449319.stm>, 27. 3. 2014

organizace Human Right Watch a to ve své nejnovější výroční zprávě z roku 2014.⁷⁵

4.4 Šance Cabindy na zisk nezávislosti a důsledky jeho dosažení

Samotný princip sebeurčení je kontroverzním a těžko uchopitelným prvkem mezinárodního práva. Dokladem toho jest Charta OSN, která v prvním článku uznává právo národů na sebeurčení.⁷⁶ Avšak postrádá přesnou definici toho, co je to sebeurčení národa a jaké přesné kroky k němu vedou.

Princip sebeurčení se dále rozvíjel v 60. letech 20. století v době dekolonizace Afriky, kdy byla OSN přijata Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům. Ta ve svém druhém bodě deklaruje, že „všechny národy mají právo na sebeurčení, které zahrnuje možnost svobodně rozhodnout svůj politický status a svobodně dle něj uskutečnit svůj hospodářský, sociální a kulturní rozvoj“.⁷⁷ Tento dokument byl revidován Valným shromážděním OSN⁷⁸ v roce 1970, které rozšířilo právo na sebeurčení i mimo dekolonizační situace, přičemž zároveň staví právo na sebeurčení proti protichůdnému principu územní celistvosti (Koné 1998).

V případě Cabindy je užitečné zmínit Africkou chartu lidských práv a práv národů z roku 1981, která stejně jako deklarace OSN o dekolonizaci tvrdí, že všechny národy mají právo na sebeurčení a svobodné rozhodnutí svého politického statusu. Zároveň však africká Charta zmiňuje ve článku 21. ekonomické aspekty sebeurčení, které jsou stěžejní pro argumentaci cabindských nároků na sebeurčení. Africké národy mají dle Charty právo volně nakládat s jejich přírodními zdroji a bohatstvím, o něž by neměly být za žádných okolností připraveny. V případě, že je národu odepřeno využití vlastního bohatství, má nárok na zákonné navrácení svého vlastnictví či adekvátní kompenzaci. Vládní strany jsou zavázány k tomu, že budou eliminovat jakékoli formy ekonomického

---

⁷⁵ Dostupné na: <http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/angola>, 27. 3. 2014.

⁷⁶ Dostupné na: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml>, 27. 3. 2014.

⁷⁷ Dostupné na: <http://legal.un.org/avl/ha/dicc/dicc.html>, 27. 3. 2014.

⁷⁸ Jednalo se o dokument „Prohlášení o zásadách mezinárodního práva, týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy“.

vykořisťování praktikovaného mezinárodními monopoly, které znemožňují danému národu plně využívat jeho přírodní bohatství.⁷⁹

Všechny tyto mezinárodní dokumenty zmiňující právo na sebeurčení mají jeden společný nedostatek, kterým je nejasná definice principu sebeurčení. Mezinárodní právo rozeznává dva segmenty sebeurčení. Jedná se o tzv. vnitřní a vnější sebeurčení. Vnitřní sebeurčení zaručuje národu zachování vlastního jazyka a kultury, a možnost podílet se na správě státu. V podstatě se jedná o vyšší úroveň autonomie uvnitř daného státu. Vnější sebeurčení pak v zásadě znamená oproštění od cizí nadvlády tedy secesi a vznik nezávislého státu (Anaya 1996).

V současné době je dle mezinárodního práva možná unilaterální secese pouze v případě (a) dekolonizace, (b), poškozování lidských práv národnostní skupiny, (c), protiprávní vojenské okupace či anexe území legitimního státu, (d), že je národnostní skupině odmítáno právo podílet se na vládě (Buchanan 2007).

Při zhodnocení cabidských legitimních nároků na základě zmíněných legálních nároků na secesi je zřejmé, že argumentace FLEC týkající se neoprávněné anexe Cabindy Angolou v roce 1975 je nedostačující. FLEC se odvolává na koloniální smlouvy ze Simulambuca, které z jejich pohledu uznaly Cabindu jako samostatný protektorát nezávislý na kolonii Angola, což z Cabindy dělá odlišný právní subjekt. Následné unilaterální začlenění Portugalskem do zbytku Angoly a konečná anexe Angoly na principu *uti possidetis* je dle FLEC neplatná. Otázkou je však, do jaké míry je možné brát koloniální smlouvu ze Simulambuca jako mezinárodní smlouvu, když Cabinda nedisponuje mezinárodním uznáním legitimního státu. Z tohoto hlediska smlouva ze Simulambuca postrádá charakter mezinárodní smlouvy (Porto 2003).

Silným argumentem mezi Cabind'any za právo na sebeurčení je kulturní a etnická odlišnost od Angoly, kdy na území Cabindy existovala tři historická království Ngojo, Kakongo a Loango, které patřily do stejné etnické skupiny Bakongo. Ač se může zdát mezi Cabind'any tento argument jako pádný, z hlediska mezinárodního práva a právního systému je tento argument nepoužitelný. Nárok na suverenitu není legálním, protože existují rozdíly mezi

---

⁷⁹ Dostupné na: http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/banjul_charter.pdf, 27. 3. 2014.

„lidmi“ (Denhez 2011). Jen v rámci Angoly existuje několik různých etnik s odlišnou historií.

Nejpádnejším argumentem na právo cabinského sebeurčení, co se mezinárodního práva týče, je v současné době politicko-ekonomická situace uvnitř provincie. V tomto případě se FLEC odvolává na výše zmíněnou Africkou Chartu, která definuje práva národu na sebeurčení v případě odepření podílu na vládě či ekonomického vykořisťování. Ekonomické zájmy centrální vlády v Cabindě a nerovnoměrné přerozdělování zisků z ropy jsou zdrojem radikalizace provincie. Současně je centrální vládou potlačována vládní opozice a přijímány diskriminační zákony jako například volební zákon, kdy musí politická strana získat podporu v minimálně 14 z 18 provincií (Koné 1998).

Součástí argumentace Cabindanů a FLEC jsou úspěšné příklady secese států, které byly uznané mezinárodním společenstvím. Jedním z takových příkladů je zisk nezávislosti Východního Timoru. Stejně jako Cabinda, také Východní Timor byl zámořským územím Portugalska až do roku 1975, kdy byl podobně jako Cabinda okupován a následně začleněn do cizího státu, v případě Východního Timoru tomu byla Indonésie. Na rozdíl od Cabindy však Východní Timor v roce 1999 získal od Rady bezpečnosti OSN souhlas k uspořádání referenda o zisku speciální autonomie v rámci Indonésie. Pokud by občané v referendu rozhodli o odmítnutí navržené autonomie, alternativou byl zisk úplné nezávislosti. Výsledkem referenda bylo jednoznačné vyslovení se pro úplnou nezávislost, jejíž transformace byla zajištěna pod dozorem OSN. Referendum ve Východním Timoru je výborným příkladem OSN zprostředkovaného referenda za účelem vyjádření práva na sebeurčení národa (Lyle 2005).

Cabindané se domáhají stejného referenda, které proběhlo ve Východním Timoru. Svůj nárok na referendum současně odvozují z prohlášení Kanadského ústavního soudu, který v otázce sebeurčení Quebecu dle mezinárodního práva deklaruje právo na zisk úplné nezávislosti národa v případě, že je mu odepřeno právo na vnitřní sebeurčení uvnitř daného státu.⁸⁰

---

⁸⁰ Dostupné na: <http://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do>, 28. 3. 2014.

Na cabindský požadavek referenda reaguje angolská vláda faktem, že je Cabinda integrální součástí Angoly, jenž byl potvrzen v roce 1975 mezinárodní smlouvou z Alvor, ve které Portugalsko potvrdilo angolské nároky na cabindské území. Zároveň také centrální vláda obhajuje své nároky na principu *uti possidetis*, který je součástí mezinárodního práva, a na principu teritoriální integrity obsažené v Chartě Africké unie. Bez těchto principů by jen stěží byla Angola schopna udržet celistvost svého území v současných hranicích. Přesto prezident dos Santos nabídl v roce 2003 své nejsevernější provincii možnost celonárodního referenda o sebeurčení enklávy, což se však v porovnání celkového počtu obyvatel Angoly a počtu obyvatel Cabindy⁸¹ jevílo jako plané gesto. Jediným možným referendem je pro FLEC referendum typu Východního Timoru za dozoru OSN.⁸²

Za neúspěchem FLEC v boji za právo na nezávislost stojí také neochota mezinárodního společenství reprezentovaného Africkou unií a OSN. Vzhledem k tomu, že stálými členy Rady bezpečnosti jsou státy jako Čína, USA, Francie a Velká Británie tedy země, jejichž ropné korporace vlastní většinu těžebních koncesí v Cabindě. Tím se stal problém Cabindy na mezinárodní úrovni v podstatě neviditelným.

Na území Angoly se historicky nacházelo několik etnických skupin⁸³, z toho dnes mezi nejvýznamnější patří etnika Ovimbundu, Kimbundu, Bakongo a Čokve, které dohromady tvoří zhruba 88 % populace Angoly (Ilfie 2001). Z velké etnické diverzity uvnitř Angoly pramení také politika centrální vlády vůči Cabindě a jejímu nároku na referendum. Potenciální odtržení Cabindy od Angoly by mohlo znamenat postupný rozpad angolského státu, kdy by ostatní etnika také požadovala nárok na sebeurčení.

Nejvíce by se však secese Cabindy dotkla angolské ekonomiky. Jak bylo zmíněno v první kapitole, těžba z cabindských ropných bloků tvoří 2/3 ropné produkce Angoly a celkově činí 90 % státního rozpočtu, což z Cabindy dělá

---

⁸¹ Celkový počet obyvatel Angoly je něco přes 18,5 miliónu obyvatel, zatímco počet obyvatel provincie Cabinda čítá něco přes 350 tisíc (dostupné na: http://www.indexmundi.com/angola/demographics_profile.html, 28. 3. 2014).

⁸² Dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article10.html>, 28. 3. 2014.

⁸³ Viz Příloha 5 Etnické skupiny Angoly.

„nejbohatší“ provincii Angoly. Ztráta této strategické provincie by znamenala pro Angolu ochromení ne-li zhroucení státní ekonomiky.

Možným návodem na vyřešení cabindské otázky je garantování Cabindě větší množství autonomie a zároveň více decentralizovat angolský stát tak, aby i ostatní provincie získaly větší podíl na vládě. Centrální vláda se drží kontraproduktivní politiky centralizované vlády portugalského modelu ještě z dob koloniálních, který má jen málo společného s podmínkami současné Angoly (Porto 2003). Hlavním důvodem centralizované vlády je dohled nad ropnými zisky. Avšak pokud chce vláda Angoly udržet teritoriální integritu země, musí se vzdát části svých pravomocí a stát více decentralizovat.

5 ZÁVĚR

Přestože Cabinda oplývá takovým nerostným bohatstvím, že by se o ní dalo hovořit jako o Kuvajtu Afriky, většina jejích obyvatel jen stěží dosahuje životního minima. Na území cabindské exklávy se nacházejí cizorodé ropné komplexy de facto rozhodující o životě místních, kteří jsou tak utlačováni v rámci vlastního teritoria bez šance vzdorovat. Jedinou nadějí jim je svrchovaná moc centrální vlády, která by měla hájit práva a zájmy svých občanů. Děje se však přesný opak.

Tato situace je dána státními a zahraničními ekonomickými zájmy v Cabindě. Ropné bohatství se tak pro Cabindany stalo spíše kletbou než požehnáním. Státní politika sponzorovaná výnosy z ropy a petrodolary ropných korporací jen přidává na intenzitě averze vůči centrální vládě, která uvnitř Cabindy existuje už desítky let. Jejím nositelem se stala FLEC, jež od dob portugalské dekolonizace prosazuje myšlenku nezávislosti cabindského teritoria. FLEC postavila své argumenty na základě historické odlišnosti a socio-ekonomických vztahů mezi Cabindou a centrální vládou. Angolská vláda je obviňována z cíleného přehlížení cabindských zájmů a z politiky ekonomického vykořisťování Cabindy, kdy je místní obyvatelstvo odděleno od finančních zisků z ropy. Nástroji této vládní politiky jsou petro-kapitalismus a petro-násilí, které vedou k nerovnému přerozdělování ropných zisků, korupci a porušování lidských práv. Z ropných zisků jsou pak financovány bezpečnostní opatření a potlačování opozice.

Veškerá politická moc je v rukou centralizované vlády, která si skrze korupci zajišťuje loajalitu a vliv na dění v zemi. Vzhledem k tomu, že neexistuje reálná šance opozice na zisk podílu na moci, je FLEC nucena ke guerillovému typu boje. Nejčastěji se uchyluje k praktikám únosů cizinců, aby upoutala pozornost mezinárodního prostředí. To však v současné době nejeví příliš velký zájem o dění v Cabindě a dokonce se přiklání na stranu Angoly, kdy prosazuje princip teritoriální jednoty. Zároveň také panuje obava, že pokud by získala Cabinda nezávislost, není FLEC kvůli své nejednotnosti schopna získat politickou autoritu v rámci Cabindy. Rozštěpenost FLEC vychází z celkové historie oblasti Cabinda, kdy jednotlivým správním celkům vládly různé rodové

klany. Nehledě na to, by ziskem nezávislosti hrozila možnost regionálního konfliktu, do kterého by se zapojily sousední státy. Z historie víme, že skrze svá spojení s frakcemi FLEC si dělala naděje na ovládnutí cabindských ropných zdrojů jak Republika Kongo, tak DRK. Zároveň je dobré se zamyslet nad tím, že by FLEC jen stěží dokázala získat kontrolu nad ropnými společnostmi v Cabindě, které fungují na nadnárodním principu.

Lze tedy z předchozího textu vyvodit, že reálný zisk nezávislosti Cabindy je jen stěží realizovatelný, už jen z toho důvodu, že tomu není nakloněno mezinárodní společenství v čele s OSN.

Cílem práce bylo analyzovat jak politicko-geografické, tak socioekonomické postavení provincie Cabinda v rámci Angoly a dále politické vztahy provincie s centrální vládou Angoly jak ze současného, tak z historického hlediska. Pro dosažení analýzy politicko-geografických a socioekonomických vztahů jsem se v druhé kapitole hlouběji věnoval historickému navazování politických a ekonomických kontaktů Cabindy s koloniálními velmocemi a okolními státy. To bylo důležité pro pochopení vztahů mezi Cabindou a jejími sousedskými státy, a také mezi Cabindou a Angolou během 20. století, kdy se rozhodovalo o postavení Cabindy v rámci Angoly.

K analýze vztahů mezi Cabindou a centrální vládou Angoly mi pak pomohla studie politických hnutí a dalších aktérů uvnitř Cabindy, kterými jsou ropné společnosti či nejvyšší představitelé sousedních států. Zároveň bylo důležité k pochopení vztahů a politiky Angoly vůči Cabindě prozkoumat vztahy mezi angolskou vládou a ropnými korporacemi. Tento vztah je totiž zdrojem nepopulární politiky centrální vlády.

Předem stanovená hypotéza ekonomického potenciálu jako zdroje separatismu na území Cabindy byla potvrzena. Nerostné bohatství bylo příčinou jak angolské občanské války, tak především do dnes trvajících konfliktu na území Cabindy. Politika petro-kapitalismu a především petro-násilí odloučila Cabindany od místních zdrojů bohatství a potlačila jejich práva. Zároveň degradací ekosystému zaviněnou minimálními regulacemi uvalenými na ropné společnosti způsobila zhoršující se životní podmínky komunity žijící v blízkosti ropných komplexů. Korporátní kompenzace mohou pomoci vybudovat

infrastrukturu, školy a zdravotnická střediska. Otázkou je však kdo oživí zničený ekosystém a komunity na něm závislé.

Z mého úhlu pohledu je neutěšená situace Cabindy zapříčiněna především neschopností mezinárodního společenství na dění v provincii reagovat. Jedním z důvodů je jednoznačně silný lobbying ropných korporací. Zároveň je však jedním ze stanovených cílů OSN chránit lidská práva a zajistit občanům bezpečnost. Podíváme-li se na zprávy z humanitárních organizací jako je například Human Rights Watch, zjistíme, že porušování lidských práv je v Cabindě na denním pořádku. Dle mého názoru by měla být právě OSN tím moderátorem debaty o budoucím postavení Cabindy v rámci Angoly, jelikož do dnes nebyly obě strany schopny konstruktivní debaty. Cabinda má rozhodně právo na širší autonomii v rámci Angoly a OSN by měla být tím, kdo by ji měl podpořit. Jako dobrý nástroj řešení tohoto konfliktu se mi jeví princip budování důvěry, kdy by měly obě strany trochu polevit ze svých požadavků a zkusit najít společný kompromis, kterým je dle mého názoru opuštění Cabindy od nároku na nezávislost výměnou za zisk větší autonomie Cabindy v rámci Angoly a samotnou decentralizaci angolského státu.

Nezájem mezinárodního prostředí měl zároveň vliv na vypracování této práce. Jelikož se současná média dění v Cabindě příliš nevěnují, ať už z důvodů toho, že byla angolskou vládou desítky let veškerá média v Cabindě potlačována nebo z důvodu lobbyingu ropných společností, nebylo možno vybírat z velké škály dostupných zdrojů.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Adelman, L. Kenneth (1975). Report from Angola. *Foreign Affairs* (<http://www.foreignaffairs.com/articles/24566/kenneth-l-adelman/report-from-angola>, 23. 3. 2014).

Africa Research Bulletin: Political, Social & Cultural Series (2006). Cabinda Timeline. Nov2006. Vol. 43. No. 10.

Africká komise pro lidská práva a práva národů (1981). *African (Banjul) Charter on Human and People's Rights* (http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/banjul_charter.pdf, 27. 3. 2014).

Amnesty International (2006). *Angola: Human rights organization banner* (<http://www.irinnews.org/report/61248/angola-concern-as-luanda-pushes-through-cabinda-peace-deal>, 27. 3. 2014).

Anaya, James S. (1996). *Indigenous Peoples in International Law*. (New York: Oxford University Press).

ANGOLA-TODAY (2014). *Oil and Gas*. (<http://www.angola-today.com/country-profile/industries/oil-and-gas/>, 4. 2. 2014).

Aust, Anthony (2010). *Handbook of International Law*. (New York: Cambridge University Press).

BBC (2010). Togo footballers shot in ambush. *BBC News* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8449319.stm>, 27. 3. 2014).

Bissonnette, Brian (1991). *The Angolan Proxy War*. (Bowling Green: Bowling Green State University).

Buchanan, Allen (2007). *Justice, Legitimacy, and Self-Determination*. (Oxford: Oxford University Press).

CIA (2014). Angola Demographics Profile 2013. *CIA World Factbook* (http://www.indexmundi.com/angola/demographics_profile.html, 28. 3. 2014).

Collier, Paul – Hoeffler, Anke (2004). Greed and Grievance in Civil War. *Oxford Journals*. 20. 8. 2004 (<http://oep.oxfordjournals.org/content/56/4/563.short>, 28. 3. 2014).

Conglin, Xu – Bell, Lara (2013). World wide reserves, oil production post modest rise. *Oil & Gas Journal*. 2. 12. 2013. (<http://www.ogj.com/articles/print/volume-111/issue-12/special-report-worldwide-report/worldwide-reserves-oil-production-post-modest-rise.html>, 6. 2. 2014).

Crisis Group (2012). *Black Gold in the Congo: Threat to Stability or Development Opportunity?* (<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/central-africa/dr-congo/188-black-gold-in-the-congo-threat-to-stability-or-development-opportunity-english.pdf>, 5. 2. 2014).

Denhez, Charles I. (2009). Independence or Autonomy: The Right to Self-Determination in the Enclave of Cabinda. *Carleton Review of International Affairs*, Vol.1, Pg. 35-52.

Drayton, Richard – Rathbone, Richard – Lewis, Joanna (2013). The Berlin Conference. *BBC Radio 4* (<http://www.bbc.co.uk/programmes/b03ffkfd>, 12. 2. 2014).

Gleijeses, Piero (2002). *Conflicting Missions: Havana, Washington, and Africa, 1959-1976*. (University of North Carolina Press).

Hall, M. Gwendolyn (2009). *Slavery and African Ethnicities in the Americas*. (Chapel Hill: University of North Carolina Press).

Hnízdo, Bořek (1995). *Mezinárodní perspektivy politických regionů*. (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku).

Hodges, Tony (2004). *Angola: Anatomy of an Oil State* (Bloomington: Indiana University Press).

Human Rights Watch (2014). *World Report 2014 – Angola* (<http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/angola>, 27. 3. 2014).

Human Rights Watch (1994). *Arms Trade and Violations of the Laws of War since 1992 Elections* (<http://www.hrw.org/reports/1994/11/01/arms-trade-and-violations-laws-war-1992-elections>, 24. 3. 2014).

Human Rights Watch (2008). *Angola: Doubts Over Free and Fair Elections* (<http://www.hrw.org/news/2008/08/13/angola-doubts-over-free-and-fair-elections>, 27. 3. 2014).

Chevron (2013). *Angola fact sheet*. (<http://www.chevron.com/documents/pdf/angolafactsheet.pdf>, 5. 2. 2014). Pg. 1.

Ilife John (2001). *Afrika a Afričané: dějiny kontinentu*. (Praha: Vyšehrad).

Index Mundi (2014). *Angola Demographics 2013* (http://www.indexmundi.com/angola/demographics_profile.html, 28. 3. 2014).

IRIN (2010). *ANGOLA-DRC: Expulsions mark rising tensions over resources*. (<http://www.irinnews.org/report/90906/angola-drc-expulsions-mark-rising-tensions-over-resources>, 3. 2. 2014).

- IRIN (2004). *Angola: Cabinda separatists merge to negotiate with government* (<http://www.irinnews.org/report/51290/angola-cabinda-separatists-merge-to-negotiate-with-government>, 26. 3. 2014).
- IRIN (2006). *Angola: Concern as Luanda pushes through peace deal* (<http://www.irinnews.org/report/61248/angola-concern-as-luanda-pushes-through-cabinda-peace-deal>, 27.3. 2014).
- Johnston, H. Harry (2011). *A History of Colonization of Africa by Alien Races*. (Cambridge: Cambridge University Press).
- Jones, Jim (2014). *The Congress of Berlin (1884-1885)* [přednáška, dostupná na: <http://courses.wcupa.edu/jones/his312/lectures/ber-cong.htm>] 31. 1. 2014 (West Chester: West Chester University of Pennsylvania).
- Klíma, Jan (2008). *Dějiny Angoly*. (Praha = Nakladatelství Lidové noviny).
- Kone, Elizabeth M. Jamilah (1998). *African Studies Consortium Workshop: The Right of Self-Determination in the Angolan Enclave of Cabinda*. (Philadelphia: University of Pennsylvania – African Studies Center).
- Lexum (2014). *Reference re Secession of Quebec 1998* (<https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do>, 28. 3. 2014).
- Lovejoy, E. Paul (2000). *Transformations in Slavery: A History of Slavery in Africa*. (Cambridge: Cambridge University Press).
- Lyle, Brock (2005). Blood for Oil Secession, Self-Determination, and Superpower Silence in Cabinda. *Washington University Global Studies Law Review*. Vol. 4. No. 3. Pg. 701-718.
- Mabeko-Tali, Jean-Michel (2004). Cabinda between „no peace“ and „no war“. *Conciliation Resources* (http://www.c-r.org/sites/c-r.org/files/accord%2015_8Cabinda%20between%20%27no%20peace%27%20and%20%27no%20war%27_2004_ENG.pdf, 11. 3. 2013).
- Malaquias, Assis (2000). Ethnicity and Conflict in Angola: prospects for reconciliation. In: Cilliers J. – Dietrich Ch., *Angola's War Economy*. (Pretoria: Institute for Peace).
- Martin, M. Phyllis (1970). The trade of Loango in the seventeenth and eighteenth centuries. In: Gray Richard – Birmingham David, *The External Trade of the Loango Coast* (London: Oxford University Press), Pg. 39-62.
- Martin, M. Phyllis (1977). The Cabinda Connection: An Historical Perspective. *African Affairs*. Vol. 76, No. 302, Pg. 47-59.

- Martin, M. Phyllis (1987). Family Strategies in Nineteenth-Century Cabinda. *The Journal of african History*. Vol. 28. No.1. Pg. 65-86.
- Menas Borders (2010). *Border Focus: Angola and DRC*. (http://www.menasborders.com/menasborders/border_focus/Angola-DRC.aspx, 3. 2. 2014).
- Miller, C. Joseph (1975). The Politics of Decolonization in Portuguese Africa. *African Affairs*. Vol. 74. No. 295. Pg. 135-147.
- New York Times (1995). *Angolan Offers Rebel Leader a Top Post* (<http://www.nytimes.com/1995/06/18/world/angolans-offer-rebel-leader-a-top-post.html>, 25. 3. 2014).
- Noregua (2013). *Norway and Angola: Partners on human rights* (http://www.noruega.ao/News_and_events/Norway-and-Angola-Partners-on-human-rights/#.UzhnDKh_uyY, 27. 3. 2014).
- Ojakorutu, Victor (2011). The Paradox of Terrorism, Armed Conflict and Natural Resources: An Analysis of Cabinda in Angola. *Perspectives on Terrorism*. Vol. 5. No. 3-4. Pg. 96-109.
- Ojakorutu, Victor – Akinbobola, Dayo (2012). Angola's Protracted Oil Conflict: The Cycle of Oil Violence and Victims. *Ife Psychologia*. Vol. 20. No. 1. Pg. 349-368.
- OSN (2014). *Charta OSN* (<http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml>, 27. 3. 2014).
- OSN (1975). *Decolonization: Developments in Angola, Cape Verde, Sao Tome and Principe* (http://www.un.org/en/decolonization/pdf/decolonization/decon_num_4-1.pdf, 16. 3. 2014).
- OSN (1960). *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples* (<http://legal.un.org/avl/ha/dicc/dicc.html>, 20. 3. 2014).
- Porto, João G.(2003). Cabinda, Notes on a soon-to-be forgotten war. *Institute for Security Studies*. Paper 77.
- Postma, Johannes (1990). *The Dutch in the Atlantic Slave Trade, 1600-1815*. (Cambridge: Cambridge University Press).
- Ramos, L. Maria (2012). Angola's oil industry operations. *OSISA* (http://www.osisa.org/sites/default/files/angola_oil_english_final_less_photos.pdf, 4. 2. 2014).
- Rawley, A. James – Behrendt D. Stephen (2005). *The Transatlantic Slave Trade: A History*. (Lincoln: University of Nebraska Press).

- Reed, Kristen (2009). *Crude Existence: Environment and the Politics of Oil in Northern Angola*. (Los Angeles: University of California Press).
- Republic of Cabinda (2014). The country of Cabinda (<http://www.cabinda.net/Cabinda02.html>, 13. 3. 2014).
- Romancov, Michael (2007). Politická geografie a geopolitika. In: Cabada, Ladislav – Kubát Michal a kol., *Úvod do studia politické vědy*. (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 407-454.
- Royal Naval Museum (2014). *Timeline – What happened after 1807*. (http://www.royalnavalmuseum.org/visit_see_victory_cfexhibition_timepost1807.htm, 13. 3. 2014).
- Rumpel, Petr (1996). Suverénní stát. In: Baar, Vladimír a kol., *Politická geografie*. (Ostravská univerzita), s. 22-34.
- Ryan, Attica J. – Mullen, A. Christopher (1997). Unrepresented Nations and Peoples Organization, Yearbook 1997. *UNPO*. (Haag: Kluwer Law International).
- Shantz, Jeff (2006). Cabinda: Africa's forgotten war. *Journal of Critical Environmental Studies*. Vol. 15. Spring 2006. Pg. 23-24.
- Southern Africa Monitor (2006). *Peace Deal Lacks Credibility*. Sep2006, Vol. 11 Issue 9, Pg. 10-10. 1/3p.
- Stratfor (2008). *Angola: The Ongoing Threat in Cabinda*. (<http://www.stratfor.com/sample/analysis/angola-ongoing-threat-cabinda>, 26. 3. 2014).
- UNCLOS (1982). Part VI. Continental Shelf, Article 77. *OSN*. (http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part6.htm, 5. 2. 2014).
- U. S. Energy Information Administration (2014). *Angola*. (<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=AO>, 7. 2. 2014).
- U. S. Energy Information Administration (2014). *Angola concession map*. (http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Angola/pdf/angola_concessions.pdf, 7. 2. 2014).
- U. S. Securities and Exchange Commission (2008). *Form 10-K, Chevron Corporation* (<http://www.sec.gov/Archives/edgar/data/93410/000089161809000054/f50714e10vk.htm>, 10. 2. 2014), Pg. 12.
- Volavka, Zdenka (1998). *Crown and Ritual: The Royal Insignia of Ngoyo*. (Toronto: University of Toronto Press).

Waisová, Šárka (2007). *Atlas mezinárodních vztahů*. (Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk).

Washington Post (2003). Cabinda: History – Scramble for Cabinda, *Washington Post Online*, (<http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article11.html>, 11. 3. 2014).

Washington Post (2003). Cabinda: Oil – Block Buster, *Washington Post Online*, (<http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article12.html>, 11. 2. 2014).

Washington Post (2003). Cabinda: Natural Resources – Vegetable Sea, *Washington Post Online*, (<http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article13.html>, 11. 2. 2014).

Washington Post (2003). Cabinda: Society – Language Matters, *Washington Post Online*, (<http://www.washingtonpost.com/wp-adv/specialsales/spotlight/angola/article14.html>, 11. 2. 2014).

Watts, Michael (1999). Petro-Violence: Some Thoughts on Community, Extraction and Political Ecology. *Berkeley Workshop on Environmental Politics – Working Paper*. (<http://escholarship.org/uc/item/7zh116zd>, 25. 3. 2014).

PŘÍLOHY:

Federation of Free State of Africa (2014). *Map of the Kingdom of Kongo* (http://www.africafederation.net/Kongo_History.htm, 28. 3. 2014).

Menas Borders (2010). *Border Focus: Angola and DRC*. (http://www.menasborders.com/menasborders/border_focus/Angola-DRC.aspx, 3. 2. 2014).

University of Texas (2014). Angola Maps. *University of Texas Libraries* (<http://www.lib.utexas.edu/maps/angola.html>, 28. 3. 2014).

U. S. Energy Information Administration (2014). *Angola concession map*. (http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Angola/pdf/angola_concessions.pdf, 7. 2. 2014).

7 PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha 1: Provincie Cabinda

Příloha 2: Angolské ropné koncese

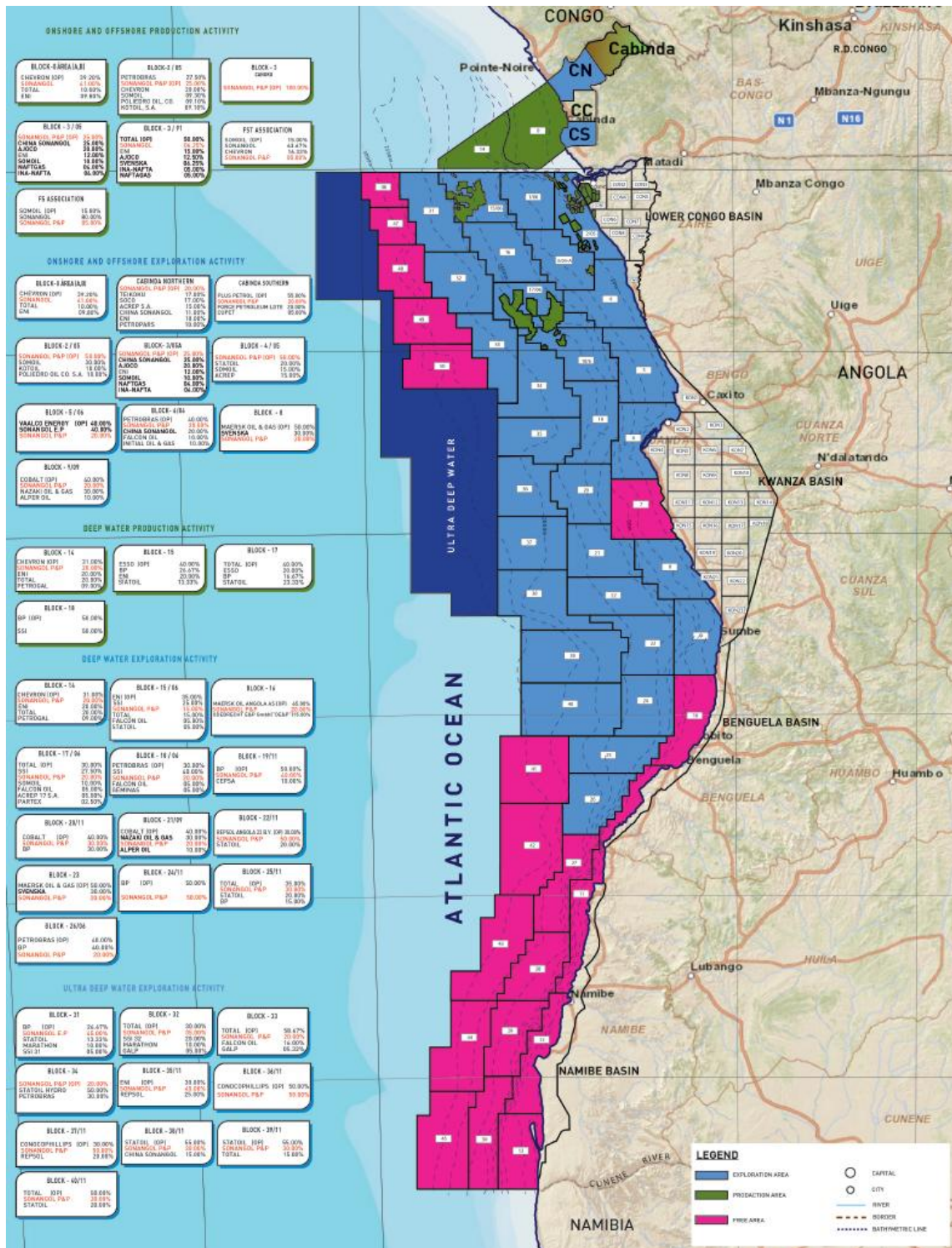
Příloha 3: Ropné bloky Cabindy

Příloha 4: Historická království Cabindy

Příloha 5: Etnické skupiny Angoly

Příloha 7: Angolské ropné koncese

Zdroj: U.S. Energy Information Administration

Příloha 8: Ropné bloky Cabindy

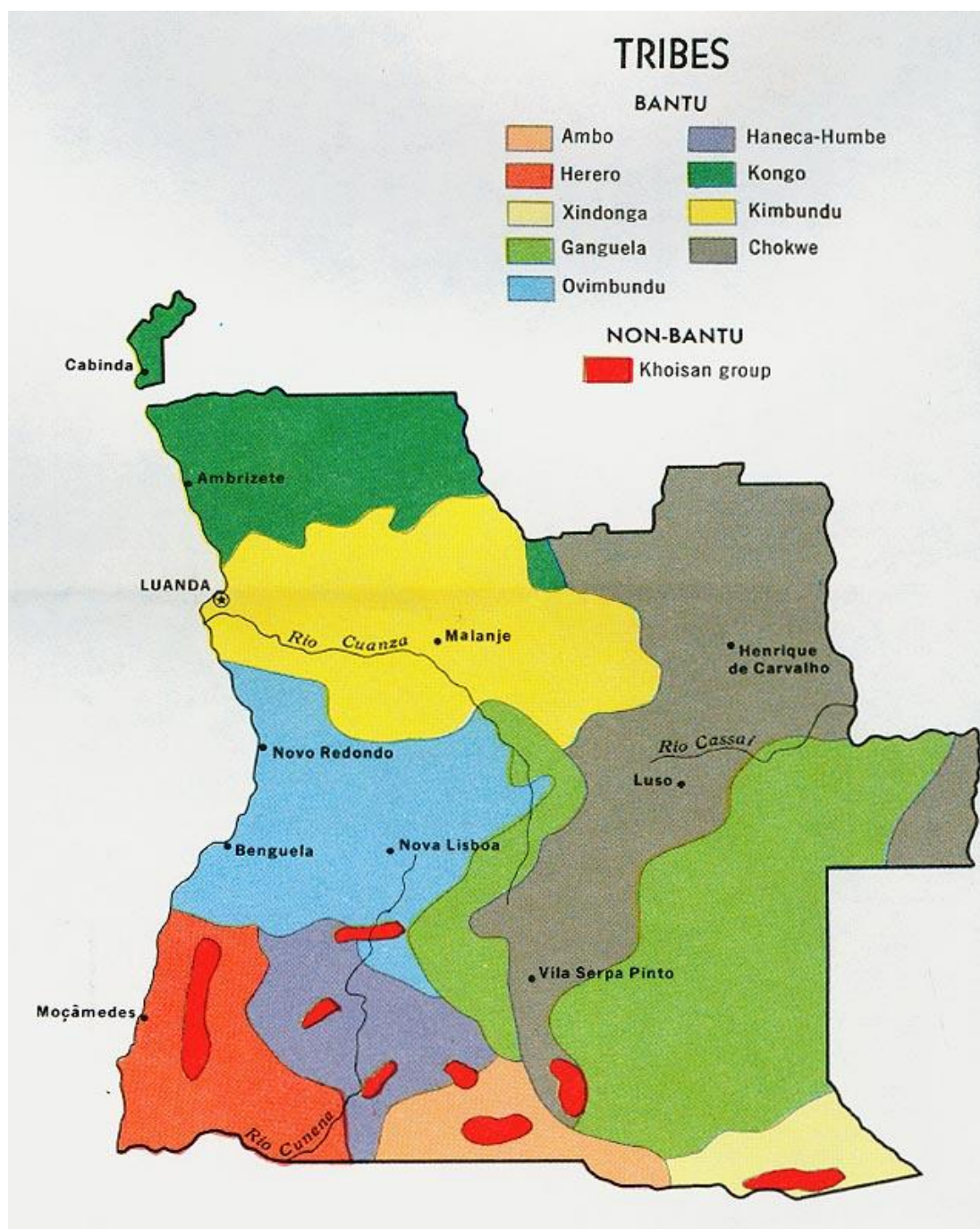
Zdroj: Menas Borders

Příloha 9: Historická království Cabindy

Zdroj: Africa Federation

Příloha 10: Etnické skupiny Angoly

Zdroj: University of Texas Libraries

8 RESUMÉ

The Cabinda enclave is Angola's northernmost province separated from Angola by a narrow strip of Democratic Republic of Congo's territory. Cabinda differs historically and culturally from the other parts of Angola. The enclave is abundant in oil reserves which makes it a crucial strategic region of Angola. Although Cabinda is the richest province of Angola, its residents live in poor conditions and have no benefits from their own natural wealth. Most of the oil revenues go to the Angolan government and to multinational oil corporations. Angolan government created a network policy grown through with corruption in order to secure oil profits and to control politics in the enclave of Cabinda. This strategy of exploiting Cabindans and local political representatives from utilization of Cabinda's natural resources has created a heavy opposition and hatred among local residents, which has transformed into violent and separatist-like actions.

This text aims to analyze in detail both the geopolitical and socio-economic status of the Cabinda province as a part of Angola and the political relations with the central government of Angola in both the contemporary and historical terms. This analysis helps us to confirm a hypothesis which claims that separatist tendency of the Cabinda enclave is a result of different historical origins and development as much as a result of the economic potential of the enclave. Together with the economic interests of the central government, which are the cause of strained relations, conditions in Cabinda lead to an armed conflict and an inclination towards a secession.